

תמצית העמוד

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי העמוד היומי

גליון 17 | עירובין (גפ"ת) כ"ג. עד ל"ז: | שבט ה'תשפ"ד

טלטול במקום המוקף שלא לשם דירה

מדאורייתא מותר לטלטל במקום המוקף מחיצות הגבוהות י' טפחים, אף אם הוא מקום גדול, ואף אם אינו משמש לדירה, אולם חכמים גזרו באופנים מסוימים שלא לטלטל מכח הקף המחיצות בשטח גדול, אם המקום אינו משמש לדירה. ולהלן יבואר א' עד איזה גודל א"צ שיהיה מוקף לדירה. (כ"ג. ב' מקום שהוקף לדירה וזרעו בו וכדומה, מתי בטל ממנו שם מוקף לדירה. (כ"ג: - כ"ד:). ג' מקום שלא הוקף לדירה, כיצד ניתן להתירו ע"י הקפתו מחדש או ע"י מיעוט גודלו. (כ"ד. כ"ה). ולהלן כ"ו. מובאת דעת ר"א שמתיר לטלטל במקום גדול שלא הוקף לדירה.

כ"ג שיעור המקום שמותר לטלטל בו ע"י הקף מחיצות-

לרבי יהודה בן בבא גינה וקרפף המוקפים מחיצות ושיעור ההקף הוא ע' אמה ושיריים, מותר לטלטל בתוך ההקף דווקא אם יש שם סוכת שומרים או בית דירה או שהוא סמוך לעיר שזה נחשב כהוקף לדירה כיון שזה קרוב לביתו ודעתו להשתמש שם תדיר, ונמצא שגם מקום המוקף לדירה מותר רק עד בית סאתים. וכתבו התוס' (ד"ה ובלבד) שגם בפחות מבית סאתים צריך שיהיה מוקף לדירה. אמנם דעת התוס' שדווקא בהוקף ולבסוף פתח לשם בית דירה לא מהני ביותר מבית סאתים, אבל בפתח ולבסוף הוקף מהני אפילו ביותר מבית סאתים. וכתבו ש"ל שגם רש"י מדבר דווקא בקרפף, אבל בדיר וסתר ומוקצה וחצר שתשמישם רב מותר אף ביותר מבית סאתים.

לרבי יהודה מספיק שיהיה שם בור שיח או מערה.

לר"ע א"צ שיהיה שם שומירה או בית דירה, כשיטת ת"ק לעיל י"ח. דס"ל שבהוקף לדירה אפשר להקיף גם שטח גדול, ורק גינה וקרפף שלא הוקפו לדירה אפשר רק עד בית סאתים, אבל דווקא ע' אמה ושיריים ולא משהו יותר מכך.

לרבי אליעזר אם ארכה יותר מפי שניים מרחבה אין מטלטלים בה אף שזה לא יותר מבית סאתים, כיון שחצר המשכן היה אורכו מאה ורחבו חמישים, ומ"מ גם בארכו כרחבו מותר.

רבי יוסי דורש ממה שנאמר בחצר המשכן "ורוחב חמישים בחמישים" שצריך לרבע, ומ"מ עד פי שתיים ארכו מרוחבו מותר כר"א, לרש"י המחלוקת ביניהם היא שלרבי יוסי לכתחילה מורים שיעשה מרובע, ובדיעבד מועיל עד פי שניים, ולר"א גם לכתחילה מועיל פי שניים. והתוס' (ד"ה איכא) מבארים שלר"א צריך שגם האלכסון לא יהיה פי שניים מהרוחב, ולרבי יוסי רק האורך לא יהיה פי שניים מהרוחב.

ולהלכה פסק שמואל מותר לטלטל אף בארכו פי שתיים מרחבו כרבי יוסי, וכר"ע שבע' אמה ושיריים מותר אף באין בו שומירה או בית דירה דלא בעי מוקפת לדירה.

שיעור בית סאתים נלמד מדכתיב על המשכן "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים" והיינו שצריך ליטול חמישים מהאורך ולחלקו באופן שיהיה מרובע שזה יוצא שבעים אמה

וד' טפחים ועוד פחות מב' שלישי אצבע, לאורכו ולרוחבו, (ופשטיה דקרא היינו שיעמידו את המשכן אחרי נ' אמה, באופן שיהיה לפניו חמישים אמה, וכ' אמה לכל צד כיון שהמשכן עצמו היה ארכו ל' אמות (עשרים קרשים של אמה וחצי) ורחבו י' אמות (שש קרשים ועוד שתי קרשים בצדדים, ועובי הקרשים הוא מתוך הכ' אמה שבצדדים)). וכתבו התוס' (ד"ה שהוא) שלומדים דווקא מהמשכן, ולא מהר הבית ועזרת נשים שזה קל"ה אמה, ומעזרת ישראל שהיתה קפ"ז אמה, כיון שכל דיני שבת נלמדים מהמשכן, אי נמי העזרות נחשבות מוקפות לדירה כיון שהיו שם שומרים כל הלילה.

קרפף שנזרע - אם הקרפף הוא יותר מבית סאתים והוקף לדירה ונזרע רובו אסור לטלטל בו, אף כשהמקום שנזרע הוא פחות מבית סאתים, כיון שבמקום זרעים אנשים לא גרים, והמיעוט שלא נזרע בטל לגבי הרוב, והוי כגינה שלא מועיל שהוקפה לדירה, אבל אם נזרע מיעוטו, אם יש במקום שנזרע בית סאתים שזה שיעור חשוב להבדל מן החצר ולקרות לו שם לבדו, הדבר תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן, דלר"ש שמתיר לטלטל בגגות חצרות וקרפפות מזה לזה אפילו בשל שני בעלי בתים כלים ששבתו בתוכם (אבל לא כלים ששבתו בבית דבית וקרפף הם ב' רשויות אפילו אם הם של אדם אחד), גם כאן מותר, אבל לרבנן שאוסרים שם דס"ל שכל אחד הוא רשות לעצמו ואין מטלטלים מזה לזה אע"פ שאין בהם דיורים, אסור לטלטל בכל הקרפף, שהרי הוא פרוץ למקום האסור בטלטול. ולרב ירמיה מדיפתי אף לר"ש ביותר מבית סאתים אסור, כיון שהקרפף נעשה כרמלית, ואין מטלטלין מחצר לקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, וכיון שנפרצו זה לזה נמצא שכל אחד נפרץ למקום האסור לו.

כ"ד: האם מים אוסרים טלטול בקרפף-

קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים, מותר לטלטל בו אם הם ראויים לתשמיש - שתיה. רב אשי אמר שדין זה הוא דווקא כשאין המים עמוקים י"ט (שבשיעור זה אין שם קרקע על המקום) בשטח של יותר מבית סאתים (לר"ש, ולרבנן ה"ה בבית סאתים. תוד"ה לא). והגמ' דוחה שגם באופן זה מותר, כמו שכריא דפירי אינו אוסר, והיינו שאם יש כרי של פירות גבוה י"ט בגודל בית כור אינו מבטל ממקום זה שם בית דירה, וה"ה במים הראויים לשתיה. ובאופן אחר מבאר רש"י שהכונה לשוחה עמוקה שמצניעים שם פירות, שמותר ליטול ממנה בשבת. וכתבו התוס' (שם) שאם לא כל המים עמוקים י"ט, הולכים אחרי הרוב, ושיטת ר"י שבבית סאתים אפילו אם הרוב בית סאתים מותר, אבל ביותר מבית סאתים אסור, כיון שאין דרך לעשות שוחה מלאה מים יותר מבית סאתים.

תיקון מקום שלא הוקף לדירה-

בפום נהרא היתה רחבה שהיתה פתוחה למבוי של העיר ומהצד השני היתה פתוחה לשביל של כרמים שבסופו היה נהר, והרחבה היא יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה וממילא היא כרמלית והיא אוסרת לטלטל במבוי ובשביל כיון שהם פרוצים במלואם לכרמלית, ורוצים להתיר לטלטל ברחבה ובמבוי ובשביל שיש בו דיורים, ומחיצות הרחבה הם מאבנים וקשה לפרוץ שם פירצה יותר מעשר ולחזור לגודרה.

אין להתיר לטלטל שם ע"י שיעשה מחיצה של קנים על הנהר אדעתא דדירה, שזה נחשב כאילו עשו מחיצה חדשה גם לרחבה (דאיירי שהפתח היה יותר מ' אמות. תוד"ה ליעב"ד), והוי כפתח ולבסוף הוקף, דמחיצה ע"ג מחיצה היא כיון שגדת הנהר גבוהה י"ט. רש"י. והתוס' (ד"ה אין) כתבו דאיירי שהיה תל גבוה י"ט בין הנהר לשביל, אבל בלאו הכי מועיל לעשות מחיצה חדשה כיון שכעת היא המחיצה המקיפה אותו. עוד כתבו התוס' שאפשר לעשות מחיצה נוספת במרחק ד"ט מהתל, אלא שלא רצו לקצר את השביל.

וא"א לעשות צורת הפתח בפתח השביל של כרמים ומיגו שזה מועיל להתיר לטלטל בשביל, זה יועיל גם לגבי הרחבה, כיון שהגמלים הבאים לשתות מן הנהר יפילו את זה מפני שהפתח שם היה צר.

לאיבי יעשה לחי בפתח השביל של כרמים לרחבה, דמיגו שזה מועיל לשביל של כרמים (דאיירי שבתים וחצרות פתוחים לתוכו. תוד"ה ההיא), זה מועיל גם לרחבה.

ולרבה אין זה מועיל שמא יאמרו שלחי מועיל בכל שביל של כרמים שאינו מסתיים בנהר והוא כמבוי מפולש, אלא יעשה לחי בפתח המבוי של העיר, דמיגו שזה מתיר לטלטל במבוי זה מתיר גם לטלטל ברחבה, ואפילו אם העיר והרחבה אסורים זה עם זה, מ"מ כל אחד מותר להשתמש לעצמו, (והיינו כללים ששבתו ברחבה או בשביל. תוד"ה טלטולי).

ונחלקו רב אחא ורבינא אם מותר לטלטל מהמבוי לרחבה או מהרחבה למבוי כיון שאין שם דיורים שיאסרו את הטלטול על בני המבוי, ובני השביל אינם אסורים דהוי כחצר קטנה שנפרצה לגדולה שהגדולה מותרת והקטנה אסורה, או שאסור שמא יתירו לטלטל גם כשיהיו דיורים ברחבה ע"י שבני הבתים הסמוכים לרחבה יפתחו פתח לרחבה, אמנם כלים ששבתו ברחבה מותר לטלטל, שהרי גם אם יפתחו לשם פתחים זה מותר. (תוד"ה ומואן). התוס' (ד"ה ליעביד) מבארים את הסוגיה שהשביל לא היו בו דיורים, ומ"מ מועיל לו לחי כיון שבני המבוי משתמשים שם ולמבוי פתוחים בתים וחצרות, והנדון לעשות מחיצה בפתח לנהר הוא מהצד השני של הנהר, דלא היה הנהר רחב יותר מ"י אמות, אבל מהצד של השביל לא היה גובה י"ט, והנדון לגבי צורת הפתח הוא בצד של השביל, ששם לא רצו לעשות מחיצה כדי שלא לחסום את הגמלים מלשתות.

כ"ה. כיצד ניתן למעט את גודל הקרפף-

קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ובא למעטו-

אילנות לא הוי מיעוט כיון שדרך שיהיו אילנות בקרפף. עמוד גבוה י' ורחב ד' שעל ידו אין כאן בית סאתים הוי מיעוט אפילו עשאו באמצע, פחות מגובה ג' לא הוי מיעוט דכמאן דליתיה דמי, מג' עד ד', לרבה הוי מיעוט כיון דבעלמא בשיעור זה נפקא ליה מתורת לבוד, ולרבה לא הוי מיעוט דכיון שאין בו ד"ט אינו חשוב, ורב שימי שנה את מחלוקתם לקולא בפחות מג', אבל מג' ועד ד' הוי מיעוט לכו"ע.

הרחיק מן הכותל ד' ועשה מחיצה הוי מיעוט, פחות מג' לא הוי מיעוט, מג' ועד ד' מחלוקת כנ"ל לגבי עמוד, וי"א שהמחלוקת היא רק בפחות מג"ט וכנ"ל.

טח בו טיט, אם הטיט עבה ויכול לעמוד בפני עצמו גם אם ינטל הכותל, הוי מיעוט, ואם אין הטיט יכול לעמוד בפני עצמו מחלוקת אי אמרינן השתא מיהא קאי.

היה תל בצד הקרפף והרחיק מן התל ד' טפחים ועשה שם מחיצה לשם דירה במרחק ד' טפחים, ועדיין יש יותר מבית סאתים בין הישנה לחדשה, זה מועיל לכו"ע, ואם הרחיק פחות מג"ט מן התל או שעשה מחיצה על שפת התל, לרב חסדא הועיל והכל מותר, **דמחיצה ע"ג מחיצה** כשרה בשבת (ובנכסי הגר שמת ואין לו יורשים לא קנה דלא הוי חזקה, ואם בא אחר והחזיק בהם קנה האחרון), ולרב ששת לא מהני. ואם עשה מחיצה על התל מהני לכו"ע לאותם הדדים על התל, הואיל ובאוויר מחיצות העליונות הוא גר, ואפילו עשאו על שפת התל מהני, (דאם הרחיק ד"ט מן השפה אין בזה שום חידוש. תוד"ה שאם). ואם נבלעו המחיצות התחתונות והעליונות קיימות (בנכסי הגר לא קנה, כמו שהזכרנו לפת בגומא שהיתה חפורה כבר (דאי חפרה קנה במכוש ראשון), ואחר חפר בקרקע השני קנה, כיון שהשבת של הזריעה נעשה ממילא לאחר זמן, ולענין שבת), הוי מחיצה העשויה בשבת ששמה מחיצה אפילו למ"ד אין מחיצה ע"ג מחיצה, (ומ"מ אם עשה את המחיצה בשבת במזיד, אף שאם זרק לתוכה מרה"ר חייב, אסור לטלטל בתוכה).

קרפף כבית ג' סאים שקירה בו בית סאה לרבה לא מהני ולרבי זירא מהני. ואף רבה יכול לסבור כמו רב שמתיר לטלטל באכסדרה שבבקעה משום דפי תקרה יורד וסותם (ושמואל אסור), דהכא איירי שעשה התקרה כי אורזילא משופעת, שאין לה פה. שיטת רש"י שרב מתיר אפילו באכסדרה שאין לה מחיצות כלל, אבל שיטת ר"ת (תוד"ה אכסדרה) שלרב מותר רק ביש לה שתי מחיצות ואפילו זה שלא כנגד זה, ולשמואל מותר רק אם יש ג' מחיצות ומעט מן הרביעית. ולדבריהם (תוד"ה הכא) תירוץ הגמ' הוא דאיירי בפרוצה מד' רוחות, וגורסים שעשאה כי ערסלא, והיינו כמו מיטה.

כ"ה: קרפף שנפרץ במלואו לחצר ובקרפף היה

בית סאתים מצומצם, אסור לטלטל בו, כיון שע"י אויר המחיצות יש שם יותר מבית סאתים, אבל אויר החצר אינו אסור לדעת ר"ש שסובר שמותר לטלטל מחצר לקרפף, דאויר המותר לו אינו אסור, ואין לאסור מטעם שע"י החצר יש יותר מבית סאתים, כיון שכל חצר היא מוקפת לדירה, ובחצר מוקפת מחיצות מותר לטלטל אף ביותר מבית סאתים. ולרבנן שאוסרים לטלטל מחצר לקרפף, אם החצר והקרפף נפרצו זה לזה ואין בפירצה יותר מ"י אמות, אם יש בחצר גיפופי מותר לטלטל רק בחצר, ואם הגיפופי הם בקרפף מותר לטלטל רק בקרפף. וכתבו התוס' (ד"ה וכו') שרובנן יש לאסור טלטול בקרפף גם מצד שיחד עם אויר החצר הוא יותר מבית סאתים, דאף שהחצר מוקפת לדירה, היינו רק לגבי החצר ולא לגבי הקרפף, כיון דס"ל לרבנן שחצר וקרפף הם ב' רשויות, וכן יש לאסור מטעם שע"י אויר המחיצות יש יותר מבית סאתים, ונ"מ שאם נפרץ מצד אחד לרה"ר לא מספיק לחי לצד רה"ר אלא צריך צורת הפתח מכאן ולחי מכאן. עוד כתבו התוס' שיש נ"מ במה שע"י אויר המחיצות יש יותר מבית סאתים, לכך שיש לזה דין כרמלית, ואם נפרץ לכרמלית אחרת מותר לטלטל ב' אמות כאן וב' אמות שם, אבל מקום שרק נפרץ למקום האסור לו אסור לטלטל ממנו לכרמלית.

קרפף בית סאתים שאורכו יותר מפי שניים מרחבו אסור לטלטל בו, ואם הוא פחות מבית סאתים, לתי' א' דהתוס' (ד"ה קרפף) ג"כ אסור, ולתי' ב' דהתוס' מותר.

פרדס שאחת ממחיצותיו היו מחיצות של

טרקלין והפרדס הוא יותר מבית סאתים, והיה שם פתח לפרדס ומכח מחיצה זו נחשב הפרדס מוקף לדירה, ונפלה מחיצת הטרקלין, רב ביבי סבר שהמחיצה הפנימית של הטרקלין מתירה לטלטל בפרדס, ואמר לו רב פפי שזה לא מתיר כיון שמחיצה זו נעשתה לבפנים ולא לבחוץ. והתוס' (ד"ה ההוא בוסתנא) מבארים שהפתח לפרדס נעשה אחרי שאר מחיצות הפרדס, וממילא אין הם מתירות בטלטול כיון שהפרדס הוקף ולבסוף פתח, ועשו עוד מחיצה במרחק ד"ט, והמחיצה השניה נפלה, וסבר רב ביבי שכיון שהותר הותר, והמסקנה שהפרדס חוזר לאיסורו.

כ"ז. טלטול בבוסתן שיש בו אבוורנקא-

מעשה בריש גלותא שהיה לו בבוסתנו אבוורנקא, וביקש לעשות שיוכל לטלטל שם בשבת, ועשה רב הונא בר חנינא קנה קנה פחות מג', והגיע רבא ופרקם, ורב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע נטלו משם כדי שלא יחזרו ויעשו על ידם מחיצה, ובשבת טען רבינא שאסור לטלטל שם כיון דהוי כהוקף ולבסוף ישב, (כדמצינו שעיר שהוקפה ולבסוף ישבה מודדים תחומה מן הבתים, ואם ישבה ולבסוף הוקפה מודדים מהחומה מפני שע"י החומה נחשבת כולה כד' אמות), ורב פפא אסר משום שמחיצה העשויה לצניעות לא הוי מחיצה, ורב הונא בריה דרב יהושע אסר משום שמחיצה העשויה לנחת (-לשמור מה שמניחים שם) לא הוי

מחיצה, (כדמצינו שרבה בר אבוא עירב את מחוזא שכונה שכונה ולא כולה יחד אע"פ שלא היו נכנסים בה ס' רבוא שאינה דומה לדגלי מדבר, (ולתוס' ד"ה מערב) היו שם ס' רבוא אבל אפשר לערב את כל העיר אם משייר נ' דיורים לרבי יהודה או ג' חצרות לר"ש) כיון שהיתה שם בין השכונות בראשי המבואות המפולשים שוחה שהיו מניחים בה מאכל שוורים שזו מחיצה העשויה לנחת. לרש"י מחוזא לא היתה מוקפת חומה, ולתוס' (ד"ה דבי) מחוזא היתה מוקפת חומה, אלא שהשוחה היתה גדולה מבית סאתים ועמוקה י' והיתה מפרידה בין השכונות), וקרא עליהם ריש גלותא "חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו".

בפירוש הראשון מבאר רש"י שהאבוורנקא היינו אילן שצילו מרובה ומשתמשים תחתיו, והבוסתן היה יותר מבית סאתים ולא הוקף לדירה, ורצו לאכול תחת האילן, ורב הונא בר חנינא הקיף את האילן בקנים כדי להתיר טלטול בכל הבוסתן מדין שיש בו שומירה או בית דירה, ורבא סבר שזה לא מועיל, והסכימו איתו רבינא וכו' וכנ"ל.

ובשם תשובות הגאונים מביא רש"י לבאר וכתב שביאור זה עיקר, שהאבוורנקא הוא אכסדרא או קובה שבונים המלכים באמצע הפרדס, ורב הונא בר חנינא עשה מחיצת קנים מבהית עד האבוורנקא כדי לטלטל מהבית לשם בתוך השביל שבין הקנים, (ואם האבוורנקא היה בצד לא היה צריך לעשות שביל אלא לחלק את הבוסתן ולמעטו מבית סאתים, והיה מותר לטלטל שם כלים ששבתו שם אע"פ שההקף עשוי לנחת ולצניעות. תוד"ה ההוא אבוורנקא). ורבא סבר שבלא זה מותר לטלטל כיון שמכח האבוורנקא נחשב הכל מוקף לדירה, ואמרו לו שההקף היה לפני הנטיעה ואחרי שגדל האילן עשו את האבוורנקא הוי כהוקף ולבסוף ישב, וכו' כנ"ל.

ורבינו נתנאל מפרש שמחיצת הקנים נעשתה במרחק סביב כל הבוסתן במרחק ד"ט מהכותל, וכיון שהבית היה פתוח לשם הוי כפתח ולבסוף הוקף, ורבא סבר שא"צ הקף בגלל האבוורנקא והוי הוקף ולבסוף ישב, וכו' כנ"ל.

ל"א מותר לטלטל בגינה וקרפף שלא הוקפו

לדירה, לר' אלעאי לא התיר ר"א אלא כבית כור, ולחנניה אפי' מ' סאה, ונחלקו בהא דכתיב "ויהי ישעיהו לא יצא חצר התיכונה והיינו זו שמאחורי הבית, דזו שלפני הבית נחשבת חיצונה, וכת"ב העיר וקרי ליה חצר, לר' אלעאי עיירות בינוניות הם כבית כור, ולחנניה הם מ' סאה. (ויצא לשם בזמן מחלתו של חזקיהו כדי להושיב ישיבה של תלמידים לעסוק בתורה על פתחו כדי שלא יהיה למלאך המות רשות להכנס לשם. והגמ' רוצה ללמוד מזה שת"ח שחלה מושיבין ישיבה על פתח ביתו, והגמ' אומרת שאין לעשות כך שמא זה יגרום לגרות את השטן).

כ"ו: איזה ביטול רשות מתיר טלטול בבית-

אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב, אסורים כולם לטלטל גם בחצר, מפני שהחצר היא רשות משותפת לכולם וחלקו אסור עליהם, ואם ביטל רשות חצירו, לרבי אליעזר אסור לו להכניס ולהוציא מביתו לחצר אע"פ שהוא מותר להכניס ולהוציא מביתם לחצר כמו כל אדם הנכנס לחצר חבירו, ומביתו אסור כיון שזה נחשב שהוא חוזר ומחזיק ברשותו שבין בשוגג בין במזיד הוא חוזר ואסור עליהם, אבל להם מותר, דהמבטל רשות חצירו, בסתמא ביטל אף רשות ביתו ונעשה אורה אצלם, ולחכמים אף לבני החצר אסור, מפני שרשות חצרו ביטל רשות ביתו לא ביטל. וכן נחלקו בחמשה ששוריים בחצר ושכח אחד מהם ולא עירב, שלחכמים צריך לבטל רשותו לכל אחד, ולא מועיל מה שזה שביטל לו רשותו עירב עם השאר, כיון שהעירוב לא היה על דעת החלק שביטלו לו, ולר"א מבטל בעין יפה מבטל ומספיק שמבטל רשות

לאחד. ואם אמר בפירוש שמבטל גם רשות ביתו אף לחכמים מותר, ולא אמרינן דלא עביד איניש דמסלק נפשיה לגמרי מבית ומחצר. ואם אמר שלא מבטל רשות ביתו אף לר"א אסור, ולא אמרינן שכיון שאין דרים בבית בלי חצר אינו יכול לבטל רשותו בחצר ולא בבית.

רבי אלעאי שמע מרבי אליעזר שאפשר לצאת יד"ח מרור בפסח באכילת עקרבלין, והיינו אצוותא חרוזיאתא – סיב עבה הגדל סביב הדקל ונכרך ועולה בו והם תכופים הרבה יחד כמחרוזת ויש בו טעם מרור, וחיזר רבי אלעאי ולא מצא מי ששמע דבר זה, דס"ל שאינו מרור.

בכל מערבינ

מה נחשב מזון לענין עירוב ונקנה בכסף מעשר שני וכו'

המניח מזון ב' סעודות במרחק פחות מאלפים אמה מביטו, והוא קובע שם את שביטתו, הרי אותו מקום נחשב כביתו ומותר לו ללכת משם אלפים אמה לכל רוח. הגמ' דנה מה נחשב מזון לדין זה, ואגב זה מבארת הגמ' מה נחשב מזון לענין שאפשר לקנותו בכסף מעשר שני, וכן לענין קבלת טומאת אוכלין, ולענין הנודר מן המזון.

מה נחשב מזון – אין מערבים עירובי תחומין (לרש"י ה"ה בעירובי חצרות, ולתוס' עירוב חצרות הוא דווקא בפת) ואין משתתפים שיתופי מבואות במים ומלח כיון שאינם נחשבים מזון, וענין עירוב הוא שאדם קובע דירתו במקום מזונותיו, ומשם מודדים לו תחום שבת, וכשכל בני החצר מניחים מזונם בבית אחד נחשב שכולם דרים שם ונמצא שהם רשות אחת. וכן אין מערבים ומשתתפים בכמהין ופטירות, וכתבו התוס' (כ"ז ד"ה מאן) שאף שמסתמא כמהין ופטירות נקנים בכסף מעשר, שהרי הם פרי מפרי וגידולי קרקע, וכן מטמאים טומאת אוכלין, מ"מ אין מערבים בהם כיון שאינם ראויים לאכילה אלא ע"י תיקון. וכן אין קונים מים ומלח ממעות מעשר שני, והנודר מן המזון מותר בהם.

אין למדים מן הכללות-

ב"ז כגון הכלל שכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבים ונשים פטורות, אף שנשים חייבות במצה (שאינן חובה לאוכלה אלא בליל ט"ו, והוקשה מצות מצה לאיסור חמץ, ובכל לא תעשה נשים חייבות) שמחה (דכתיב "ושמחת אתה וביתך" הרי נשים במשמע) והקהל (שבמועד שנת השמיטה בחג הסוכות המלך עומד על בימה וקורא לפניו משנה תורה, וכתב "האנשים והנשים והטף").

וכגון הכלל שנשים חייבות במצות עשה שאין הזמן גרמא, שהרי נשים פטורות מתלמוד תורה (דכתיב "ולימדתם אותם את בניכם") ופריה ורביה (דכתיב "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" ואשה אין זרחה לכבוש), ופדיון הבן הבכור (דכל שחייב לפדות עצמו חייב לפדות בנו, וכתב "כל בכור בנך תפדה").

וכגון הכלל שכל דבר שנישא על גבי הזב והיינו עליונו של זב, (אף היכא שאין בו טומאת היסט, כגון היכא שאינו מסיט את כולו. והתוס' (ד"ה כל שנישא) מסתפקים אם טומאה זו שייכת בכל דבר או רק בדבר הראוי לכף, טמא דכתיב "בכל אשר יהיה תחתיו", וכל שהזב נישא עליו טהור (מלטמא אדם וכלים, אבל מטמא אוכלין ומשקין. תוד"ה כל שהזב) חוץ מכלי הראוי למשכב ומושב דכתיב "ההוישב על הכלי אשר

ישב עליו הזב" והיינו המיוחד לשיבה, והאדם דכתיב "והנושא אותם" אף הזב במשמע, שהרי גם האוכף טמא מושב והעץ הבולט מהאוכף טמא מרכב. ואפי' במקום שנאמר חוץ אין למדים מן הכללות דשמא שייך ולא אפי' כל מאי דבעי, כגון בכל מערבים ומשתתפים חוץ מן המים ומן המלח, אף שגם בכמהין ופטירות אין מערבים ומשתתפים.

מים ומלח המעורבים יחד שמטבלים בהם את הפת מערבים בהם, ולענין מעשר נחלקו רבי אליעזר ורבי יוסי בר חנינא אם קונים מים ומלח המעורבים מכסף מעשר, או דבעינן דווקא פירא.

הגמ' שואלת ממה שנחלקו בברייתא לגבי ציר שאין קרבי דגים מעורבים בו אם קונים אותו ממעות מעשר, ומשמע דווקא ציר שיש בו שומן פרי אבל מים ומלח מעורבים לא, וצ"ל שגם במים ומלח איירי כשנתן לתוכם שמן (אלא שבשמן לבד אין שיעור ב' סעודות. תוד"ה אבל). וקמ"ל שמוותר להבליע את דמי המים והמלח בדמי השמן והיינו שיקנה את השמן יותר ביוקר בגלל המים והמלח, שהרי בן בג בג לומד מדכתיב "בבקר ובצאן וביין ובשכר" (והיינו מב' יתירא, אבל הפרטים נצרכים לכלל ופרט וכלל. תוד"ה הוה) שלוקחים בקר עם עורו והעור יוצא לחולין וא"צ למוכרו ולאוכלו בירושלים, וצאן עם גיזה אע"פ שאינו חלק מגופה ויכול להפשיטו מחיים (משא"כ עור) ואינו שומר עליה (משא"כ קנקן יין, ועור אינו שומר כמו קנקן, שהרי משהופשט אינו שומר, ויין לא שייך בלי קנקן. תוד"ה הוה), ויין עם קנקן אע"פ שאינו מחובר (משא"כ גיזה), ותמד (שנותנים מים בחרצנים וכשהוא מחמיץ הוי כיון) משהחמיץ, ולא אמרינן דאינו אלא קיוהא בעלמא (-מים בעלמא שנכנס בהם קיוהא של חרצנים). הגמ' אומרת ש"בבקר" מיותר, דאין לומר שבלי בבקר הייתי אומר שצאן הכונה לעור, דא"כ לכתוב רחמנא רק בקר.

דגים – לרבי יהודה בן גדיש ורבי אליעזר דגים נקנים בכסף מעשר שני, דכתיב "ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך, בבקר ובצאן וביין ובשיכר, ובכל אשר תשאלך נפשך", ודרשינן רבוי מיעוט ורבוי, לרבי אליעזר מיעט ציר, ולרבי יהודה בן גדיש מיעט מים ומלח מעורבים. וי"א שדגים אינם נקנים ממעות מעשר שני, דדרשינן כלל ופרט וכלל, דאי אתה דן אלא כעין הפרט, והיינו פרי מפרי כגון בעל חי שנולד מאמו או פרי שגדל מזרע, וגידולי קרקע דבר הניזון וגדל מן הקרקע, וי"א שכעין הפרט היינו שיהיה גם וולד ולדות הארץ שנבראו מן הארץ במעשה בראשית, ולא נחלקו לענין דגים שהרי דגים אינם גידולי קרקע (כדמצינו שעל פוטיתא אינו חייב משום שרץ הארץ), ואינם וולד ולדות הארץ שהרי נבראו מן המים, אלא נחלקו בעופות שהם גידולי קרקע אבל אינם וולד ולדות הארץ כיון שהם נבראו מן הרקק, ויסוד מחלוקתם הוא אם בכל מקום שיש כלל ופרט וכלל כללא בתרא הוא דווקא ודריש פרט וכלל דמרבי כל מילי, וכללא קמא ממעט קצת מהכלל השני והיינו כל דלא דמי ליה משני צדדים פרי מפרי וגידולי קרקע, או שכללא קמא עיקר ודריש כלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט, וכללא בתרא מרבה קצת, והיינו כל דדמי ליה מג' צדדים פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ.

כ"ח. איסורי שרצים – אכל פוטיתא שרץ המים שאין בו כזית אבל הוא בריה, לוקה ד' משום "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם" שזה כולל גם שרץ הארץ וגם שרץ המים, ומשום "מבשרם לא תאכלו", ומשום "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו". אכל נמלה שהיא שרץ הארץ לוקה ה' משום "אל תשקצו" ומשום "ולא תטמאו בהם" וכו', ומשום "לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום", ומשום "וכל השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל", ומשום "ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ". אכל צירעה שהיא שרץ העוף לוקה ו' ה' כמו בשרץ הארץ, ומשום "וכל שרץ העוף שקץ הוא לא יאכל". אבל הא דכתיב "ולא תשקצו את נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש" איירי בבהמה וחיה ועוף גדולים, דלא כתיב בהו שרץ דמשמע שהוא נד בארץ ואינו נראה מפני קוטנו אלא ע"י שירוצו וריחושו.

פעפועין וחלגלוגות מערבים בהם.

גודגדניות – אם הוקשו לזרע לא יאכלום גם מרובי בנים מפני שהם קשים לגוף, ואין מערבים בהם אבל אם לא הוקשו לזרע לא יאכלום חשוכי בנים מפני שהם ממעטים את הזרע, לל"ק חשוכי בנים לא יערבו בהם ומרובי בנים יערבו בהם. ולל"ב גם חשוכי בנים יכולים לערב בהם, כיון שהם ראויים למרובי בנים. ולתי"ג ג' בגמ' הבאות מארץ מדי שהם יפות יכולים לערב בהם.

חזיז – שחת של תבואה שגוזזים אותו כשהוא ירק ואוכלים אותו) הגדל בגינה שכולם אוכלים אותו, מערבים בו, ושיעור העירוב הוא כמלאו אוזליתא (-אגודות ירק) דאיכרי, ומברכים עליו בורא פרי האדמה, אבל סתם חזיז אין מערבים בו, ואף שבבבל אוכלים חזיז בטלה דעתם אצל כל אדם, (ומה שמצינו שלא הולכים אחרי משפחה אחת אבל הולכים אחרי עיר שלימה, היינו דווקא דבבר שגם במקום אחר היו עושים את הדבר היה מצוי להם, משא"כ הכא. תוד"ה ובבל). וברכתו שהכל נהיה בדברו כיון שלא נגמר הפרי, וכשות ברכתה אדמה כיון שהפרי נגמר והיא יונקת מן הקרקע, וכן הלכה. ולרבי זירא חזיז ברכתו אדמה כיון שהיא יונקת מן הקרקע, וכשות ברכתו שהכל דס"ל שהיא גדילה מן האויר.

כ"ח: כפניות של דקלים זכרים שזהו גמר הפרי והוא נאכל כך נקחות בכסף מעשר ומטמאות טומאת אוכלים וחייבות במעשר, כפניות נקבות שגמר פרים הוא רק כשהם נעשים תמרים נקחות בכסף מעשר ומטמאות טומאת אוכלים וחייבות במעשר הואיל וראוי למתקן ע"י האור, ולר"י אינם חייבות במעשר דלאו גמר פירא הוא, ואין מערבים בהם דבעינן מידי דחזי השתא.

קור – (דבר רך הנמצא על הדקל והוא ראוי לאכילה לפני ימות הגשמים שאז הוא מתקשה כעץ), ניקח בכסף מעשר כיון שהוא פרי מפרי וגידולי קרקע, ואינו מטמא טומאת אוכלים אפילו אם חשב עליו לאכילה כיון שאינו אוכל (דסופו להקשות ולא נטעי אינשי אדעתא דקורא. תוד"ה קור). לאביי נחלקו ת"ק ור"י מה הדין בשלקו וטיגנו, ולר"י אפילו שלקו וטיגנו אינו מטמא. ולר"ב קור ששלקו (-בישלו הרבה) וטיגנו בשמן מטמא טומאת אוכלים לכו"ע כמו עור ששלקו אבל במחשבה לא, (ושליא מטמאה במחשבה), והמחלוקת היא שלת"ק מברכים על קור האדמה, ולרבי יהודה קור הרי הוא כעץ לכל דבריו ומברכים עליו שהכל

דסופו להקשות, וכן לשמואל מברכים עליו שהכל כיון שסופו להקשות, (וצנון מברכים עליו אדמה לכו"ע, כיון דנטעי אינשי אדעתא דפוגלא – לאוכלו רך), והלכה כשמואל.

פול שעורה ותלתן שחליים וגרגיר לענין חיוב מעשר – פול שעורה ותלתן דרך לזורעם לזרע ועל כן אף הזורעם לירק אין חייב במעשר אלא הזרע אבל הירק פטור, דבטלה דעתו אצל כל אדם, שחליים וגרגיר מתעשרים זרק וירק בין אם זרעם לזרע בין אם זרעם לירק. וכתבו התוס' (ד"ה לזרע) שאם זרעם לירק א"כ הירק עיקר ושנת המעשר נקבעת בזמן הלוקטה כירק, ואם זרעם לזרע א"כ הזרע עיקר והולכים אחר השרשה. וכן נ"מ מה נחשב תרומה מן היפה על הרעה, הזרע או הירק. זרע גרגיר אינו ראוי לאכילה, אבל דורות הראשונים שלא היה להם פלפלין היו שוחקים אותו ומטבילים בו את הצלי, וכששוחקים אותו הוא ראוי לאכילה בפני עצמו, אבל אין רגילות לשוחקו כדי לאוכלו בפני עצמו אלא כדי לטבל בו, ופלפלין פטורים מן המעשר כיון שגם כשנשחקו אינם ראויים בפני עצמם. תוד"ה ראשונים.

שקדים – שקדים המרים, קטנים חייבים במעשר שזה גמר פרי שלהם וגדולים שהם מרים פטורים דלא אוכל נינהו. ולרבי יוסי י"א שאפילו קטנים פטורים דאינו גמר פרי, וי"א שאפילו גדולים חייבים הואיל וראוי למתקן ע"י האור. ושקדים מתוקים, גדולים חייבים, וקטנים פטורים מפני שלא נגמרו.

שיעור המזון לעירוב

שיעור המזון הנצרך לשיתופי מבוואות ועירובי תחומין הוא מזון שתי סעודות, אמנם אם מניח דבר המלפת את הפת השיעור הוא בכדי ללפת מזון ב' סעודות, וקינח סעודה שיעורו כדי לקנח ב' סעודות, ושתייה כדי לשתות בב' סעודות. הגמ' ממשיכה לבאר במינים שונים אם מערבים בהם, ואם מערבים בהם מהו השיעור.

כשות מערבים בה ושיעורה כמלוא היד.

קליא (-קלח של עשב הקשה כעץ) אין מערבים בו, ירקא דקליא מערבים בו ושיעורו כמלוא היד.

פולים לחים מערבים בהם ושיעורם כמלוא היד.

תרדים חיים מערבים בהם, בבשיל ולא בשיל יש בזה סכנה ואין מערבים.

כ"ט. תפוחים מערבים בהם ושיעורם קב. וכתבו התוס' (כ"ז ד"ה מאן) דלא איירי בתפוחים של יער שאינם ראויים בלי תיקון.

צירוף מיני אוכלים – כל המאכלים מצטרפים לחצי פרס – שני ביצים, שהאוכלו נפסל מאכילת תרומה אע"פ שאין אוכל מטמא אדם במגע, וכן מצטרפים לשתי סעודות לעירוב, ומצטרפים לכביצה לטמא טומאת אוכלים.

שיעור מזון ב' סעודות לענין עירוב וכן לענין שאין פוחתין משיעור זה לענין בגורן דכתב "ונתת ללוי ולגר וכו'" ובפחות מזה לא הוי נתינה, (ואם יש לו פחות ניח לפניהם והם מחלקים ביניהם), הוא כדלהלן: לרשב"א עוכלא (-שמינית לוג) תבלין, וליטרא (-לוג) ירק, ועשרה אגוזים, ה' אפרסקים, ב' רימונים, ואתרוג אחד, ובמשנה בפאה איתא: חטים חצי קב, ושעורים קב, ולר"מ שעורים חצי קב, כוסמין קב וחצי, גרוגרות קב, או מנה דבילה דאחר שנדרסה בעיגול היא נמכרת במשקל ולר"ע חצי מנה, לר"מ יין חצי לוג ולר"ע רביעית, לר"מ רביעית שמן ולר"ע

שמינית, ושאר כל הפירות כדי שימכרם ויקח מזון ב' סעודות.

היכא שמצרף מיני אוכלים א"צ שיעור סעודה אחת מכל אחד, אלא אפי' למחצה שלישי ורביעי.

יין שיעורו לר"מ חצי לוג ולר"ע רביעית, ויין מבושל דחשוב ללפת בו א"צ כ"כ אלא כדי לשרות בו פת מזון ב' סעודות.

חומץ כדי לטבל בו מזון ב' סעודות והיינו רביעית (תוד"ה חומץ). י"א ב' סעודות מירק לבד, וי"א כדי לטבל ירק הנאכל עם הפת.

זיתים ובצלים שיעורם כדי לאכול בהם – ללפת פת של מזון ב' סעודות. עלי הבצלים יש בהם סכנה ואין מערבים בהם, ואם גדלו העלים זרת או ששותה עמהם שכר אין בהם סכנה.

כ"ט: שכר מערבים בו, ופוסל את המקוה בג' לוגין כמים שאובים, (ואף שיין מזוג אינו פוסל את המקוה אפילו כשיש בו ג' לוגין מים שאובין משום שהוא נקרא יין מזוג, שכר שאני שכל עיקרו אינו אלא מים, ועוד דיין נקרא יין מזוג ופירות לא פוסלים מקוה. תוד"ה כא). וכן מי צבע פוסלים בג' לוגין. שיעור השכר לעירוב הוא ב' רביעיות, המוציא יין בשבת חייב ברובע רביעית (רש"י בשבת מבאר שהכונה לרובע רביעית הלוג, וכאן פירש שזה רובע רביעית הקב שזה רביעית הלוג) שיש בו כדי למזוג ג' רבעים מים ויהיו ביחד רביעית, ושאר כל המשקים כולל שכר וכן השופכים שיעורם ברביעית והיינו לוג. וכתבו התוס' (ד"ה כד) שמשמע כאן שכוס של ברכה טעון מזיגה, ובברכות איתא שיהיה חי, וביארו בשם רש"י שצריך לתת אותו בכוס חי ורק אח"כ למזוג אותו ואח"כ לברך, ובשם ר"ת ביארו שחי היינו מזוג ולא מזוג ובברכת הארץ מוסיף עליו מים עד שיהיה מזוג כראוי, ובני נרבונא מפרשים שהיין צריך להיות מזוג, וחי היינו שהכוס תהיה שלימה.

תמרים מערבים בהם ושיעורם קב. (אכל גרוגרות של תרומה בשוגג ושילם תמרים תבוא עליו ברכה, רב יוסף ביאר דאיירי ששילם לפי המידה שאכל ותבוא עליו ברכה לפי ששילם פי ארבע מהשווי שאכל, ולאביי איירי ששילם לפי המחיר שאכל ותבוא עליו ברכה לפי ששילם מידי דקפיץ עליה זביני).

שתיא (-מאכל העשוי מקמח קלי שנתייבש בתנור ונותנים דבש לתוך התבשיל), שיעור העירוב בה הוא תרי שרגושי (-תרודים).

קליות שיעורם שני מידות של פומבדיתא, והם טובים ללב ומבטלים הדאגות.

לפתן מערבים בו כשיעור ללפת פת של מזון ב' סעודות, ודבר שאינו לפתן שיעורו כדי לאכול ממנו לבד ב' סעודות.

בשר חי שיעורו כדי לאכול ממנו ב' סעודות. בשר צלי לרב יוסף כדי לאכול ממנו שהרי הפרסיים אוכלים אותו לבדו, ואביי מקשה מהא דתנן שבגדי עניים ג' על ג' אצבעות מקבלים טומאה רק לעניים וא"צ להם בגדי עשירים כיון דלדידהו חזי, הכא נמי כיון דלדידהו הוי לפתן ניסגי בשיעור זוטא), ולא לעשירים (והיינו בטומאת מדרס, אבל בטומאת מת מקבלים טומאה אף לעשירים בג' אצבעות. תוד"ה בגדי), ובגדי עשירים ג' טפחים על ג' טפחים מקבלים טומאה אף לעשירים, ולרבה דינו כלפתן דבטלה דעת הפרסיים אצל כל אדם, וכמו שמצינו שלחולה זקן מערבים בכדי מזונם, ולרעבתן

מערבים כשיעור סעודה בינונית של כל אדם, דלקולא אזלינן.

ל. ביצים חיות מערבים בהם ושיעורם ב' ביצים.

טומאת מת בפתחי הבית – מת גדול פתחו כמלואו, והיינו שרק אם יש פתח הראוי להוציאו בו שאר הפתחים שהורים, ואי לאו הכי כל פתח כמלואו אגרוף טמא, ואם כל הפתחים פחות מד' טפחים ופתח אחד הוא ד' אע"פ שא"א להוציאו משם הוא מציל על שאר הפתחים, דתולים שירחיבו את הפתח הזה כדי להוציאו, ורק אם כל הפתחים שוים כולם טמאים, כיון שאין ידוע איזה פתח ירחיבו כדי להוציאו, ואפי' אם אחד פתוח והשאר סגורים או שחישב להוציאו מאחד מהם, כיון שאין פתח הראוי לו כולם טמאים.

מים ומלח – הנודר מן המזון מותר במים ומלח. רב ושמואל אמרו שאין מברכים מזונות אלא על ה' מיני דגן, ולדבריהם הנודר מן המזון אינו אסור אלא בה' מיני דגן שהם זנים וסועדים את הלב, אבל האומר כל הזן עלי והיינו כל דבר המשיביע מותר רק במים ומלח, וכן פירות גינוסר זנים אבל לא מזינים. והחולקים על רב ושמואל סוברים שכל דבר נקרא מזון, אמנם אין מברכים מזונות אלא על אורז ודוחן שקובעים עליהם סעודה. תוד"ה לימא.

עירוב בדבר שאינו יכול לאוכלו

ענין עירוב הוא שעי' שהאדם מניח דבר מאכל במקום מסוים זה נחשב ששם הוא דר, ועי"ז יש לו משם אלפים אמה לכל רוח, או שבזה הוא משתתף עם שכניו והם כרשות אחת לטלטל בחצר או במבוי. ועל כן דבר שאינו ראוי לאכילה אינו מועיל, ודבר שמצד עצמו הוא ראוי לאכילה, אלא שהמערב אינו יכול לאוכלו מחמת איזה סיבה, נחלקו תנאים אם מערבים בו או לא. וכדלהלן.

הנשבע שלא יאכל ככר זה או שלא יטעמנה, מערבים לו בה, דלא נדר אלא מאכילה, ואף שאינה ראויה לו כיון שהיא ראויה לאחרים מהני כמו שמעריבים לנזיר ביין, אבל אם אמר ככר זו עלי י"א שאין מערבים לו בה דמשמע שאוסר כל הנאתה עליו, ובדעת ר"א י"א שמערבין לו בה דלא אסר אלא עיקר הנאתה דהיינו אכילה, אי נמי כיון שאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, ואף דלא חזיא ליה הא חזיא לאחרים, ואם אמר ככר זו הקדש אין מערבים לו בה לפי שאין מערבין בהקדשות כיון שהקדש אסור בכל ההנאות לכל אדם. רש"י. אבל הרשב"ם (תוד"ה ככר) מבאר שבנדר אין מערבים אפילו באסר האכילה, דקונם הוי כעין הקדש ואתי לאיחלופי בהקדש, אבל באוסר בשבועה אפילו אם אסר את ההנאה כיון דלא מיחלף בהקדש מערבין לו בה, דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

ל: עירוב לנזיר ביין ולישראל בתרומה

לתנא דמתני' וכן איתא בברייתא בשם בית הלל מערבים עירובי תחומין לנזיר ביין ולישראל בתרומה דאע"ג דלא חזי לדידיה חזי לאחריא.

ולב"ש אין מערבים לא לנזיר ביין ולא לישראל בתרומה. ומודים ב"ש שמעריבים לגדול ביום הכיפורים כיון שהסעודה ראויה לו מבעוד יום. וחנוניה אומר שאין מועיל לב"ש עירוב עד שיוציא מיטתו וכל כלי תשמישו לשם, ואם עירב בבגדים שחורים והוצרך לבגדים לבנים אין העירוב מועיל. ולסומכוס מערבים לנזיר ביין מפני שהוא יכול להשאל על נזירותו ויהיה מותר ביין, אבל אין מערבים לישראל בתרומה, ואף שיכול להשאל (ויפתח בחרטה ויאמר לא נתכוונתי לכך, והקדש טעות אינו

הקדש. וכתבו התוס' (ד"ה תרומה) דאירי נמי כשהיא ביד ישראל, אבל ביד כהן אינו יכול להשאל עליה) ולהפריש מינייה וביה (אם אחר ההפרשה ישאר שיעור ב' סעודות, אבל להפריש ממקום אחר לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, ואף שמשום כבוד שבת שרי, היינו כשצריך לאוכלם בשבת, וכאן איירי שאינו צריך לאוכלם בשבת, ואף שאין מערבין אלא לדבר מצוה, לא התירו לתרום שלא מן המוקף אלא רק לצורך שבת ולא לצורך מצוה אחרת. תוד"ה לא), סבר סומכוס כרבנן דפילגי עליה דרבי, דגזרו על שבות בבין השמשות והגבהת תרומה שבות היא, וא"כ בזמן חלות העירוב והיינו בזמן שיום שיש יוצא והשבת נכנסת, אינה ראויה לו. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) דמ"מ מותר לסמכוס לערב ביין אף דאסור משום שבות להשאל על הנדרים, דלצורך שבת נשאלים, והוי צורך שבת שיהיה מותר לשנות יין בשבת.

מדות הנמדדות לפי אותו אדם - שיעור מלא קומצו מנחה, ומלא חפניו קטורת ביום הכיפורים, ומלוא לוגמיו ביום הכיפורים תלוי כל אדם לפי מה שהוא, וכן מזון ב' סעודות לעירוב קטן וחולה לרשב"א מועיל בהם כדי מזונם, והיינו כסומכוס דס"ל דבעינן עירוב הראוי לאותו אדם, אבל לרבנן כתבו התוס' (ד"ה תרגומא) בתי הראשון שמעריבים לחולה וזקן בסעודה בינונית, ואפילו בדבר שאינו ראוי לאכילת חולה וזקן. אמנם רעבתן מספיק לו ב' סעודות בינוניות דבטלה דעתו אצל כל אדם.

הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר

המניח עירוב תחומין צריך להניחו במקום שהוא יכול להגיע אליו, או במקום שהוא יכול ליטול את העירוב ולהביאו למקום שביתתו. ולהלן יבואר היכן אפשר לערב והיכן א"א לערב.

עירוב לכהן בבית הפרס - מעריבים לכהן בבית הפרס (-שדה שנחרש בה קבר) לכו"ע כיון שיכול לנפח וללכת, דאין הספק אלא אם יש שם עצמות, ועצמות בלי בשר אינם מטמאים באהל, וע"י הנפוח רואה את העצמות הגדולות והקטנות נדחות ע"י הנפחה. וביארו התוס' (כ"ז: ד"ה ולכהן) שאף אם מעריבים לדבר הרשות כיון שהדרך לערב לדבר מצוה ולדבר מצוה מותר ללכת ע"י ניפוח מועיל העירוב, ומצוה רבה כמו ללמוד תורה ולישא אשה ולדון ולערער כדי להוציא מיד הנכרים מותר אפילו בלא ניפוח, וכן מצינו שמפני כבוד הבריות מותר לדלג ע"ג ארונות בטומאה דרבנן. ומה שמצינו דהתירו ללכת בבית הפרס לעשות פסח דווקא משום שפסח יש בו כרת, ולא בתרומה, הכונה שלענין פסח לא העמידו דבריהם אע"פ שבטומאה יש כרת כיון שאם לא יעשה פסח יש ג"כ כרת, אבל בתרומה העמידו דבריהם אע"פ שאין כרת לאוכלי תרומה בטומאה, כיון שיש בזה חיוב מיתה. (בית הפרס שנידש בדריסת רגלי אדם טהור לפי שנידשו העצמות ופחתו מכשעורה).

עירוב לכהן בבית הקברות - אין מעריבים לכהן בבית הקברות לרש"י הטעם משום דס"ל כסומכוס שצריך שיוכל לאכול את העירוב באותה שעה, ולתוס' (כ"ז: ד"ה מפני) הטעם הוא כיון שהמערב נמצא במקום אחד והעירוב נמצא במקום אחר. ולרבי יהודה אפשר לערב לכהן בבית הקברות, מפני שיכול להכנס לשם בשידה תיבה ומגדל ולאכול (ובעינין שיכול לאכול משום דס"ל כסומכוס. רש"י ותוס'), דקסבר שאהל זרוק (-מיטלטל) שמייה אוהל וחוצץ מפני הטומאה אם הוא מחזיק מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש, אבל קטנה כלי היא ומקבלת טומאה ואינה חוצצת, וכרבי יוסי ברבי יהודה שמטהר את הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל, אבל רבי מטמא, דס"ל אהל זרוק לאו שמייה אהל. וכתבו התוס' (ד"ה ומר) שלמ"ד אהל זרוק שמייה אהל, היינו דווקא כשהוא מונח, אבל כשהוא

זרוק אין שמייה אהל. ומה שמצינו שהיו מביאים תינוקות טהורים ע"ג דלתות שע"ג שוורים כדי למלא מים לאפר פרה אדומה, מ"ד אהל זרוק לאו שמייה אהל יסבור שהיו מביאים את התינוקות ע"ג שוורים שכריסם רחבה, והשוורים רחמנא קרינהו אהל, ורשב"א מפרש שדלתות ע"ג שוורים לכו"ע היו אהל.

ל"א. לרבי יהודה מעריבים לכהן טהור בתרומה

טהורה בקבר (וכ"ש בחולין שיכול לאוכלם גם בטומאתם, אבל כהן טהור בתרומה טמאה לא, וכן כהן טמא בתרומה טהורה לא, כיון שהוא אינו יכול לאוכלה, ולר"י אין מועיל שאחרים יוכלו לאוכלה), ואירי שהתרומה לא הוכשרה לקבל טומאה, או בפת שנילושה במי פירות שאז לא נטמאת התרומה מהקבר, והכהן יקח את התרומה משם ע"י פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה, דאל"כ יטמא הכלי באהל ויטמא את האדם וטמא אסור בתרומה טהורה וחייב עליה מיתה, (וכתבו התוס' (ד"ה בפשוטי) דמשמע הכא דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה אפילו מדרבנן, והביאו בשם ר"י שכלי עץ רחבים שראוי להניח עליהם חפצים גזרו חכמים עליהם טומאה משום דדמו למקבלי כלי עץ. ו"מ שבדף של נחתומין וכדומה שהם שימושי אדם גזרו חכמים עליהם טומאה). ואירי שהם רחבים פחות מטפח ולא אהל הוא לטמא את האדם. ולרבנן אין מעריבים לכהן טהור בתרומה טהורה בקבר אפילו בקבר יחידי שהוא יכול להוציא אליו את התרומה, (שאף שגזרו שקבר יחידי תופס ד' אמות סביבו משום הרחקה, מצי אזיל עג שידה תיבה ומגדל, דאין לך הרחקה גדולה מזו. תוד"ה היכי). וקמייפלגי אם מעריבים רק לדבר מצוה ללכת לבית האבל או המשנה וממילא לא חשיב הנאה דמצוות לאו ליהנות ניתנו, או שמעריבים גם לדבר הרשות וקבר אסור בהנאה אפילו לישראל (ותני כהן להודיען כוחו דר"י). או שלכו"ע אין מערבין אלא לדבר מצוה, וקמייפלגי אם האדם רוצה בשמירת המאכל לאחר שקנה בו עירוב, או דלא ניחא ליה דמינטרא אלא עד שיקנה עירוב ועד אז הוא מצוה.

מה נחשב ראוי לאכילה ומעריבים בו

לעיל נתבאר שאין מעריבים אלא בדבר הראוי לאכילה. הגמ' מבארת מה הדין במאכלים שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות כדין, האם אפשר לערב בהם.

טבל אין מעריבים בו, אף בעציץ שאינו נקוב שהוא טבול רק מדרבנן.

ל"א: דמאי מעריבים בו כיון דאי בעי יפקיר

נכסיו ויהיה עני וכב"ה שמותר לעני (ולאכסניא חיילי מלך ישראל שמוטל על אנשי העיר לזונם והם כעניים כיון שאינם בבתייהם) לאכול דמאי (וב"ש אוסרים). וכתבו התוס' (ד"ה דמאי) שטעם זה שיכול להפקיר נכסיו נצרך לסומכוס, אבל לרבנן כיון שזה ראוי לעניים מעריבים אף לעשירים, והיכא שיש ביש בו יותר מב' סעודות ויכול להפריש מינייה וביה, ג"כ א"צ לטעם דאי בעי מפקר נכסיו, שהרי בבין השמשות מותר לעשר דמאי.

מעשר ראשון שניטלה ממנו תרומת מעשר, או אפילו אם הקדימו בשיבולים קודם תרומה גדולה כדי שלא יפסיד הלוי אחד מחמישים, ותרומה גדולה קודמת למעשר ראשון ד"ראשית" קרייה רחמנא, וניטלה ממנו רק תרומת מעשר מעריבים בו, מפני שהוא פטור מתרומה גדולה דכתיב "והרמותם ממנו תרומת ד' מעשר מן המעשר" ולא תרומה גדולה. אבל אם הקדימו בכרי ונטל ממנו תרומת מעשר אך לא תרומה גדולה אין מעריבים בו מפני שהוא חייב בתרומה גדולה, דכתיב על הלויים "מכל מעשרותיכם תרימו את כל תרומת ד' ", ואינו כמו בשיבולים הנ"ל, כיון דאידיגן.

מעשר שני והקדש שנפדו מעריבים בהם, אף אם לא נתן את החומש, דאין החומש מעכב. ואם לא נפדו כלל אין מעריבים בהם אע"פ שיכול לפדותם, ואפ"י נפדו שלא כהלכתן כגון מעשר שפדאו ע"י אסימון (וכתיב "וצרת הכסף" כסף שיש עליו צורה. ולרבי דוסא מחללים על אסימון, לפי שהוא עשוי במשקל ורוחב כראוי ובקלות אפשר לעשות לו צורה, אבל אין מחללים על מעות הניתנות לסימן בבית המרחץ. תוד"ה שפדאו) והקדש שחיללו ע"ג קרקע (וכתיב "ונתן הכסף וקם לו", ומ"מ מחללים מעות הקדש על הבנין, דלענין זה תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש, אי נמי חשיב תלוש לפי שאם אינו קדוש הוא עומד לתלישה), אין מעריבים בהם.

כהנים מעריבים בחלה ותרומה.

שליחות בעירוב - אין לשלוח עירוב תחומין עם חרש שוטה וקטן (ובעירובי חצרות מועיל לגבות את העירוב ע"י קטן. לרש"י החילוק הוא שעירובי חצרות א"צ מעשה, אלא כל שרשותם מעורבת מהני, כדתנן שאם בעה"ב היה שותף עם שכניו א"צ לערב, אבל עירובי תחומין זו קנית שביתה וזה לא מועיל ע"י קטן. ולתוס' (ד"ה כאן) אם הקטן הניח את העירוב במקומו מהני, וה"ה בפיל וקוף, והנדון כאן כשאין ידוע שהקטן הניח שם, שבעירוב חצרות שזה דרבנן סומכים עליו, ובעירוב תחומין דאסמכוה רבנן אקרא אין סומכים עליו), וכן השולח עירוב עם מי שאינו מודה בעירוב ככותי אינו עירוב, ואם אמר לאחר לקבלו ממנו לפני שיגיע לשם והמקבל מערב עליו, ורואה שהם לוקחים אל המקבל את העירוב הרי זה עירוב, ולא חיישינן שלא קיבלו ממנו ועירבו עליו, דחזקה שליח עושה שליחותו, וכן בנתן לפיל או קוף המלומדים לכך להוליכו לא מהני, ואם אמר לאחר לקבלו הימנו וראה שלקחו עד המקבל מהני מטעם חזקה שליח עושה שליחותו.

ל"ב. חזקה שליח עושה שליחותו - לרב

נחמן אין סומכים על חזקה שליח עושה שליחותו אלא בדרבנן דאי נמי לא עביד לא חמיר איסורא, כגון בעירובי תחומין, אבל בדאורייתא לא, ומה שמותר לרחוקים מירושלים שאינם יודעים אם קרב העומר לאכול את החדש מחצות, משום שידועים שאין ב"ד מתעצלים בו, משא"כ בסתם שליח, ומה שמותר לאשה שצריכה להקריב שתי תורים לתת מעות בשופר שכתוב עליו קינים, שבו נותנים מעות קיני חובה, ולטבול ולאכול קדשים בערב, משום דבית דין של כהנים בודקים בכל יום שלא נשארו מעות בשופר כדי שלא יאכלו הנשים קדשים בטומאת הגוף. ולרב ששת אף בדאורייתא חזקה שליח עושה שליחותו, ועל כן מותר לרחוקים לאכול חדש כבר מחצות (דבסתם שליח ממתנינים כל היום), ומותר לאשה לתת מעות בשופר ולטבול ולאכול קדשים. רבינו שמשון מפולירר"א פוסק כרב ששת, דבה"ג פוסק הלכה כרב נחמן דיניי וכרב ששת באיסורי, ולר"ת נראה שהלכה כרב נחמן כדמשמע בכמה סוגיות, ור"י אומר שאין ראייה מאותם סוגיות, דגם לרב ששת אין אומרים חזקה שליח עושה שליחותו אלא במקום שאם לא יעשה שליחותו יבוא המשלח לידי עבירה אם יסמוך עליו. תוד"ה רב ששת.

האומר לחבירו צא ולקוט תאנים מתאנתי

אוכל מהם עראי בלא מעשר, ואם קבע מעשרם ודאי מעשרות ודאין תרומה גדולה וכל דיני הפרשה, ואין ספק שמה בעה"ב עישר עליהם ממקום אחר, כיון שאינו יודע כמה ליקט. ואם אמר לו חבירו מלא לך

כלכלה זו שבעה"ב יודע כמה ליקט, אוכל מהם עראי, ואם קבע בעם הארץ שאינו חושש בלפני עוור, שאמר לחבר, מעשרם דמאי ואוכל בעצמו את המעשרות של הלוי והעני, אבל בחבר שאמר לעם הארץ וחבר אחר שומעו, לרבי א"צ לעשר דחזקה על החבר הראשון שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, דכיון שהפירות שלו עליו מוטלת הפרשתם וחייש אלפני עוור, ואף שאינו מן המוקף עביד חבר איסורא זוטא כדי שלא יעבור עם הארץ איסורא רבה, (דאף שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, שאני הכא שהוא גורם לו לעבור. ור"י אומר שרק היכא שפשע, כגון בהדיק פת לתנור סמוך לחשיכה אפילו בשוגג, אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, משא"כ היכא דלא פשע. והא דשרי להשרח חצי שפחה וחצי בת חורין כשנהגו בה מנהג הפקר אע"ג דעובר בעשה, שאני התם שכיון שהיא להוטה אחר זנות א"א שלא תכשיל בני אדם ודמו לאונסים, ועוד דהוה ליה כמצוה דרבים. תוד"ה ולא). ובסתם שליח זה תלוי במחלוקת אם אומרים בדאורייתא חזקה שליח עושה שליחותו או לא, (ואף שמעשר פירות דרבנן, ורב נחמן מודה שבדרבנן סומכים על חזקה שליח עושה שליחותו, מ"מ כיון שעיקר שם מעשר מן התורה חשיב ליה כשל תורה. תוד"ה תאנים). ולרשב"ג מעשרם ודאי, דלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, אפי' כדי שעם הארץ לא יעשה איסור גדול.

נתן העירוב שלא במקום שבינתו

עירוב תחומין צריך להניחו במקום שרוצה לקבוע שם שבינתו, או במקום שיוכל ליטלו משם בבין השמשות ולהביא אליו בלא לעבור על איסור הוצאה דאורייתא, ובמקום שיש איסור דרבנן, זה תלוי במחלוקת אם איסורי שבות אסורים בבין השמשות או לא, וכדלהלן.

ל"ב: ל"ג. נתינת עירוב ע"ג אילן-

אם האילן עומד ברה"י אף אם נתנו למעלה מ"י טפחים עירובו עירוב, דהכל רשות אחת, דרה"י עולה עד לרקיע.

ואם האילן עומד ברה"ר, אם נתכוין לשבות על האילן אף בהניחו למעלה מ"י"ט עירובו עירוב, כיון שהוא ועירובו נמצאים במקום אחד. ואם נתכוין לשבות תחת האילן, למטה מ"י עירובו עירוב, ואף שאסור להשתמש באילן בשבת, תנא דמתני' ס"ל כרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בבין השמשות שהיא שעת חלות העירוב, כיון שבין השמשות הוא ספק, ובשבת אסור ליטלו מהאילן (אא"כ הוא נמצא פחות מג"ט מהקרקע ששם אין איסור להשתמש באילן), וא"צ שהעירוב יהיה ראוי לו גם בשבת, (ולרבנן אם העירוב נמצא במקום שאסור ליטלו אינו עירוב), אבל אם הניחו למעלה מ"י, אם האילן אינו רחב ד' טפחים הוי מקום פטור ואפילו מדרבנן מותר לו ליטלו משם לרשות הסמוכה, וא"כ הוי עירוב, ואם האילן רחב ד' טפחים אין עירובו עירוב, דבעינן הוא ועירובו במקום אחד ואינו יכול ליטול את העירוב מהאילן למקומו בבין השמשות שאז חל העירוב, דזה הוצאה מרה"י לרה"ר, (אבל בפחות מ"י"ט אף דהוי כרמלית הא מוקמי לה כרבי דלא גזרו על שבות בבין השמשות), ואף שהנותן את עירובו יש לו ד' אמות, והוי רה"י שהיא עולה עד לרקיע וא"כ זה נחשב שהוא ועירובו נמצאים במקום אחד, איירי מתני' באילן שנופו נוטה חוץ לד' אמות לפחות מ"י טפחים וחוזר וזוקף למעלה מ"י טפחים (ואיירי שתחתיו סתום, דאל"כ כיון שהגדיים בוקעים תחתיו לא הוי רה"י, אי נמי כגון שיש גובה י' באותה זקיפה דהוי רה"י אף אם גדיים בוקעים תחתיו. תוד"ה דהדר. ואם האילן רה"י ונתנו בכלכלה, הכלכלה נחשבת לחורי רה"י, ואין לחוש אם תחתיה בוקעים גדיים. תוד"ה א"י, ונתכוין לשבות בעיקרו, וממילא אם הניחו למטה מ"י טפחים עירובו עירוב יכול לצאת חוץ לד' אמותיו כמה שיצא ולקחת את עירובו ולהביאו למקומו פחות פחות מד' אמות (וממילא אפי' ברחוק הרבה ממקום שבינתו יכול להביאו. ומהר"י מפרש שגם ברחוק יכול להביאו בבת אחת למקום שבינתו, דכיון שהעיקרה היא מכרמלית אין בהנחה אלא משום שבות. תוד"ה הכא). דאין לד' אמות של מקום שבינתו דין רה"י לגבי איסור הוצאה בשבת שהרי אין שם מחיצות ואין כוננת השובת להחשיב את המקום לרה"י לענין איסור, אבל אם הניחו למעלה מ"י טפחים אין עירובו עירוב מפני שאם יטלו הוא מוציא מרה"י לרה"ר, ואינו יכול להביאו לתוך

ד' אמות שלו דרך למעלה מ"י והיינו שיעלה לאילן למעלה מ"י טפחים ויטול את העירוב ויביאו למעל מקום שבינתו, וד' אמות שלו עולות עד לרקיע, (אבל לא יורידו למטה, דמוציא מרה"י לרה"ר. אמנם האויר שמעל המקום שאינו גבוה י' הוי כרמלית ולא רה"י. תוד"ה והא), איירי שרבים מכתפים עליו במקום הגבוה ט' מוחץ לד' אמותיו, וכשיביאו למעלה מ"י דרך אויר אותו מקום הוא עובר באויר רה"ר, והמוש"ט מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר אפילו למעלה מ"י חייב, בדדיוטא אחת המוש"ט חייב והזורק פטור, (והכא חייב אפילו בב' דיוטות דאינו מוש"ט אלא מעביר. והקשו התוס' (שם) שהרי יכול לזרוק את העירוב, ותירצו שכיון שבקלות יכול לבוא לידי איסור דאורייתא זה אסור בבין השמשות גם לפי רבי) וכדאמר עולא שאם יש ברה"ר עמוד גבוה ט' (שזה רה"ר, אבל פחות מט' הוי כרמלית, ופחות מג' הוי כארעא סמיכתא) ורבים מכתפים עליו וזרק ונח על גביו חייב מפני שעקר בתחילת ד' והניח בסוף ד' ברה"ר, אבל אם אין רבים מכתפים עליו אין דינו כרה"ר ופטור. והתוס' (שם) מבארים בשם ר"י ששאלת הגמ' היא שהוא יכול להביאו ולהניחו במקום שפחות מ"י שהוא כרמלית, ומשם יביאו לעיקרו של אילן, ומשני שרבים מכתפים עליו והוי רה"ר וממילא אינו יכול להניחו שם.

אילן העומד בעיבורה של עיר כגון שיש עיר בתוך אלפים אמה לעירו והוא רוצה ללכת עוד אלפים אמה משם ונתן את העירוב בתוך ע' אמה ושיריים לעיר, אפי' אם הניח עירובו על האילן למעלה מ"י טפחים ונתכוין לשבות למטה עירובו עירוב, דמתא כיון שהיא מוקפת ישוב ומחיצות כמאן דמליא דמי, והוי כמו שנתכוין לשבות למעלה מ"י טפחים, ומהני אף שאינו יכול להביא אליו את העירוב שהרי האילן רה"י ותחתיו רה"ר. וכן אם האילן חוץ לעיבורה של עיר, אם העירוב בתוך ד' אמות שלו מהני, דאמר רבא שהנותן עירובו יש לו ד' אמות (לכל רוח מלבד האלפים אמה. תוד"ה והא). ונ"מ שאף שאם העירוב נתגלגל חוץ לתחום לא הוי עירוב, מ"מ אם העירוב בתוך ד' אמות הוי עירוב, דד' אמות ססביב העירוב נחשבים כמוקפים מחיצות, וממילא כמו שהנותן עירובו בבית שמקצתו חוץ לתחום מהני משום שנחשב שכל הבית נמצא בתוך התחום, שהרי מותר לאנשי העיר ללכת בכל הבית, ה"ה כשהעירוב נמצא בתוך ד' אמות לתחום, וממילא הוי כרה"י ורה"י עולה עד לרקיע, ומהני כיון שהוא ועירובו במקום אחד, אף שיש איסור להביא אליו את העירוב.

ל"ג: נתנו בכלכלה ותלאו באילן אם אין באילן ד' טפחים לרבי הוי עירוב, ולרבנן תלוי הדין אם מותר להשתמש בצדדי אילן בשבת, וכן אם הכלכלה משלימה למקום ד', והיינו כרבי יהודה דס"ל שהמניח עירוב בעמוד גבוה מ"י טפחים צריך שיהיה שם מקום ד' שזה מקום חשוב, ואז מהני אפי' אם נתכוין לשבות למטה, דד' אמות שלו נחשבים כרה"י שהיא עולה עד לרקיע, ואם אין שם רוחב ד' לא מהני אע"פ שכוונתו לשבות למעלה, (ולמטה מ"י א"צ רחב ד' דהוי כמנוחת ברה"ר), וכר"מ דאמר חוקקים להשלים, (וכתב רש"י דאף שיחד עם הכלכלה יש שם מקום ד', לא הוי רה"י, כיון שבעיקרו (תוך ג"ט לקרקע) אין ד'. והתוס' ד"ה) וכלכלה) כתבו שרק אם אין בתחתיתו ג' לא הוי רה"י. עוד כתבו התוס' ד"ה (ורבי) שמדובר שפי הכלכלה שוה לאילן, והעירוב מונח בתחתית הכלכלה רחוק ג' מן האילן, אבל אם העירוב דהו אילן א"צ חקיקה), לרבי הוי עירוב, ולרבנן לא הוי עירוב.

נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל וזרק מרה"ר ונח על גביו, לרבי יוסי ברבי יהודה חייב, מפני שמחיצות הטרסקל מקיפות את הקנה ואומרים גוד אחית למחיצות ונמצא הקנה מוקף מחיצות ארבעה, אבל במקרה לעיל של הכלכלה לא אמרינן הכי, דכלכלה אינה מקפת עביו של אילן, וכי אמרינן גוד אחית אכתי אית לן למימר חוקקין להשלים, ותרתי לא אמרינן.

ביאור דעת רבי ירמיה-

לרב ירמיה דין הכלכלה לעיל איירי שהאילן רחב ד', ואין חסרון שאין הוא ועירובו במקום אחד, כיון שהיא ארוכה והוא יכול לנטותה ולהביאה לתוך עשרה וליטול את עירובו בלי לעקור את הכלכלה. ואין איסור הוצאה בהטית הכלכלה מרה"י לרה"ר, דס"ל אגד כלי שמיא אגד, ואחרי שהעירוב נמצא ברה"ר יכול ליטלו משם ולאוכלו. ואף למ"ד אגד כלי לאו שמיא אגד אין איסור הוצאה דאורייתא, כיון שהעירוב נח בכלכלה למטה מ"י"ט שזה כרמלית. תוד"ה הואיל.

ל"ד. יו"ט שלפני השבת ורוצה לערב בשניהם, מוליכו בראשון ומחשיך עליו כדי שיחול העירוב ונטולו

שאם העירוב יאבד הוא לא מועיל לשבת, ואיירי שהוא מערב ע"י שליח, דאם הוא עצמו הולך לשם הוא יכול לקנות שבינתו בלא פת, ובשני מחשיך עליו ויכול לאוכלו ואינו יכול לטלטלו משם בשבת. (וביו"ט שאחר השבת צריך ללכת לפני כניסת יו"ט לראות אם העירוב נשאר שם). הגמ' אומרת שגם לרבי ירמיה לא אמרינן שכיון שהיה יכול להביאו כאילו הביאו, אלא בכל עירוב צריך להניח את העירוב במקום שבינתו, גזירה משום יו"ט שאחר השבת, שאם יורגל תמיד להניחו בביתו ולסמוך על מה שיכול להביאו לשם, יעשה כך גם ביו"ט שאחר השבת, ובשבת אין זה מועיל כיון שאינו יכול להביאו לשם. רש"י. ובתוס' (ד"ה ואמאי) הקשו שהרי בבין השמשות שהעירוב חל אינו יכול להביאו לשם, ולכן כתבו שקושיית הגמ' היא רק מיו"ט שמותר לטלטל בו את העירוב.

הניח עירובו בכותל ונתכוין לשבות ברה"ר, למעלה מ"י אין עירובו עירוב כיון שאינו יכול להעבירו מרה"י לרה"ר, והיינו כשהכותל רחוק ממנו ד' אמות. (דבתוך ד' אמות מהני אפילו למעלה מ"י כדאייתא לעיל לגבי אילן), למטה מ"י עירובו עירוב אף שהוא רחוק ממנו ד' אמות, כיון שיכול להביאו פחות פחות מד' אמות, דבשבת זה אסור מדרבנן ובבין השמשות לא גזרו. ואם נתכוין לשבות בראש המגדל או השוכך שהם גבוהים הרבה, והניח העירוב בתוכם, למעלה מ"י עירובו עירוב דאף שאינו יכול להביאו אליו, דאסור להעביר מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר, מ"מ הוא יכול לרדת לעירוב, וכל למעלה מ"י הוי כמקום אחד, למטה מ"י מהקרקע דהוי כרמלית אין עירובו עירוב כיון שאינו יכול להביאו אליו (והקשו התוס' ד"ה או) שהרי זה איסור שבות, והברייתא סוברת כרבי שלא גזרו על שבות בבין השמשות, ולכן ביארו דאיירי ברה"ר, כגון גבוהה ט' ורבים מכתפים שם או בחורי רה"ר), והוא והעירוב אינם באותו מקום. הגמ' אומרת שלרבי ירמיה איירי במגדל המחובר, או ארוך שאם יטה אותו זה יצא חוץ לד' אמות וכשיקח את העירוב לאוכלו בראש המגדל (דמקום שבינתו לעולם הוא בראש המגדל, ולא במקום שבו היה מתחילה ראש המגדל. תוד"ה הכי) אינו נמצא בד' האמות שנתכוין לשבות בהם, (או משום שאינו יכול להביאו אצלו פחות פחות מד' אמות, דעל שבות כזה גזרו גם לרבי. שם), אבל בלא זה הוי עירוב אף למטה מ"י, כיון שיכול לנטותו ללמטה מ"י ויטלנו מכרמלית למקום שבינתו (כרבי שלא גזרו על שבות בבין השמשות). ואיירי שאין העירוב קשור בחבל דרך חלון בראשו, דא"כ הרי יכול להביאו אליו דרך תוכו של מגדל ולאוכלו דמוציא מכרמלית לרה"י והוי עירוב אפילו כשהוא למטה מ"י. לישנא אחרינא שמעתי ועיקר שנתכוין לשבות בראש המגדל או השוכך איירי ג"כ בהניח עירובו בכותל, שבזה אם הניחו למעלה מ"י הוי עירוב כיון שיכול להביאו מהכותל למגדל הסמוך לו, ולמטה מ"י כגון בטפח התשיעי ורבים מכתפים עליו דהוי רה"ר אינו עירוב כיון שאסור להעביר מרה"ר לרה"י, ועל זה שאלה הגמ' שהוא יכול לנטות את המגדל לרה"ר וזה יהיה כרמלית כיון שהוא רחב ד' ואינו גבוה י', והגמ' מתרצת שהמגדל מחובר, או שהוא ארוך שאם יטה יתרחק ראש המגדל ד' אמות מהכותל, ואינו יכול להביאו אצלו נמצא מעירובו ד' אמות ברה"ר, או שמקום שבינתו רחוק ד' אמות מעירובו. ואם הניח עירובו קשור במעוד יום יכול להביאו אצלו דרך חלון אפילו מרה"ר לרה"י. דהכא שאיגודו ביזו אינו אסור אלא משום שבות, דלרבי זה מותר בבין השמשות.

ל"ד: נתנו בבור אם הבור ברה"י הרי הבור ג"כ רה"י, ופשיטא דמהני אפילו בעמוק מאה אמה. ואם הבור ברה"ר, אם נתכוין לשבות בבור הרי הוא ועירובו במקום אחד, ואם נתכוין לשבות מוחץ לבור הרי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר, (אמנם אם נתכוין לשבות בתוך ד' אמות מהני. תוד"ה א'), ואם הבור בכרמלית, לרבי דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות הוי עירוב אפילו אם נתכוין לשבות מוחץ לבור והבור רה"י.

נתנו בראש הקנה גבוה ק' אמה- לרבנן דווקא בתלוש ונעוץ הוי עירוב שאע"פ שלמעלה זה רחב ד"ט (שהרי צריך לערב במקום ד'), לא הוי רה"י, כיון שאינו רחב ד"ט למטה, אבל במחובר לא הוי עירוב כיון שאסור להורידו משם משום משתמש באילן, וגזרו על שבות בבין השמשות, ובשיטת רבי י"א שבכל גוונא הוי עירוב דלא גזרו על שבות בבין השמשות, ולרבינא אף לרבי צריך תלוש ונעוץ שמא יקטום כיון שהקנה הוא רך, ויתחייב משום קוצר, אבל אילן הוא קשה ואין חוששים בבין השמשות שמא יעלה ויתלוש.

קנים רכים מותר להשתמש בהם בשבת, והם מין ירק והוו כלאים בכרם (וכן קידן ואורבנין), אבל קנים קשים (- עוזרדים) אסור להשתמש בהם, והם (וכן אטדין והיגין) מין אילן ואינם כלאים בכרם. וקידה לבנה הוא אילן ואסור להרכיב עליו פיגם שהוא ירק.

נתנו במגדל ואבד המפתח

כפי שנתבאר בדפים הקודמים (ל"ב - ל"ד): צריך להניח עירוב תחומין במקום שהמערב יכול לקחתו משם. הגמ' כאן דנה מה הדין בנתנו במקום נעול ואין בו מפתח, והדין תלוי האם יש איסור שבת בשבירת המקום שהעירוב נמצא בו, וכדלהלן.

איתא במתני' נתנו במגדל ואבד המפתח הרי זה עירוב, ר"א אומר אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו עירוב. ואיירי שהמגדל ברה"י, שאם היה לו מפתח אין בזה שום איסור, דהוא ועירובו ברה"י. וצ"ב דמיון שאינו יכול להוציא את העירוב הרי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר. והקשו התוס' (ד"ה ואמאי) דבפשטות איירי במגדל של עץ, וא"כ כמו שמותר לשבור חבית כדי לאכול גרוגרות יהיה מותר לשבור את המגדל, דאין בנין וסתירה בכלים. ותירצו דאיירי במגדל גדול ששייך בו בנין וסתירה, או שבאמת יש בנין וסתירה בכלים, ורק במוסתקי (חבית העשויה מחתיכות מדובקות) מותר, אמנם בירושלמי משמע שבכל כלי עץ אין איסור סתירה.

לרב ושמואל איירי במגדל של לבנים שהם סדורות עם אור ביניהם בלא טיט שאין בהוצאת הלבנים איסור סתירה, ואיירי ביו"ט וכר"מ שמתיר לפחות את הלבנים ביו"ט (כדי ליטול משם פירות, ולת"ק רק אם נפחת מאיליו מותר ליטול משם פירות ואין בזה משום מוקצה, כר"ש. רש"י. והתוס' (ד"ה נוטל) הביאו שרש"י בביצה מפרש שכיון שהאיסור לפחות הוא רק דרבנן אין בזה איסור מוקצה), אבל בשבת שאסור -לסתור אין עירובו עירוב כיון שהוא נמצא במקום אחד ועירובו במקום אחר, ואף אם המפתח נמצא בעיר או בשדה בשבת אינו עירוב, כיון שאינו יכול לטלטלו, ואף שכרמלית איסור הטלטול בה הוא מדרבנן ס"ל כרבנן דדבר שהוא משום שבות גזרו עליו בין השמשות. ולר"א דברייתא אם המפתח בעיר עירובו עירוב (אע"פ שבבין השמשות המפתח היה אבוד. תוד"ה בעיר), כיון שיכול להביאו דרך גגות חצרות וקרפיות, דס"ל כר"ש דגגות חצרות וקרפיות הם רשות אחת לכלים ששבתו בתוכם, אבל אם המפתח נמצא בשדה אין עירובו עירוב דלא מצי לאתויי, וכרבנן כנ"ל. ור"א דמתני' או דאיירי דווקא בשדה וכר"א דברייתא, או דס"ל שאף בעיר אינו עירוב, דס"ל שאסור לפחות את הלבנים ודלא כר"מ, ולא ס"ל כר"ש שמותר לטלטל בגגות חצרות וקרפיות. רש"י. והתוס' (ד"ה חסורי) כתבו שמתני' איירי ביו"ט ונחלקו אם מותר לסתור או לא, ובברייתא נחלקו אי הוי מוקצה. עוד כתבו התוס' שבעירובי חצרות אע"פ שיועדים שאין המפתח במקומו הוי עירוב, דבעירובי חצרות הקילו.

ל"ה. לרבה ורב יוסף איירי במגדל של עץ, שלת"ק הוא כלי ואין בנין וסתירה בכלים, ולר"א הוא אוהל ויש בו בנין וסתירה. ומה שמצינו בברייתא שזב שהקיש (באגרופו ויש עליו בית יד או שהקיש ע"י חתיכת עץ שאינו מטמא בנגיעה) ע"ג שידה תיבה ומגדל הם טמאים, ורבי נחמיה ורבי שמעון מטהרים, נחלקו אם הם כלים או אוהלים, ואהל אינו מקבל טומאה.

אבוי מביא ברייתא שאהל שניסט כגון שאינו תקוע חזק ואינו כבד טמא, וכלי שאינו ניסט טהור, וכן קתני בסיפא של הברייתא הראשונה שאם הסיט וזזו משהו ממקומם הם טמאים, ורק בהרעידם ע"י שטפה על הקרקע טהורים דכח כוחו הוא, ובהכרח שבהסט טמא לכו"ע, ואפילו באהל, ובהרעיד טהור אפילו בכלי, ונחלקו אם ברעדה מחמת כוחו שהקיש עליהם ממש והם רק רעדו מטמא בהסט, וא"כ במתני' אם זה גדול זה אהל ואין עירובו עירוב ואם זה קטן שאינו מחזיק מ' סאה בלח זה כלי, וצ"ל **דמתני' איירי במנעול הקשור בחבל** שאפשר לחותכו בסכין, (דאם יכול לחותכו בידו מהני לכו"ע, דמקלקל הוא ושרי, ואין חתיכה אסורה אלא במחובר, ואף שהאהל מחובר וגזרו חכמים שלא לחתוך מבנין מחובר, כיון שזה איסור דרבנן לא גזרו עליו בין השמשות. רש"י.

אבל התוס' כתבו שלקמן מבואר שכשיש איסור מוקצה לא הוי עירוב, ומבואר דלית ליה דרבי, אלא הכא איירי בכלי שמותר לחתוך ביד), דת"ק סובר כרבי יוסי שכל הכלים ניטלים בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרשיה, ור"א ס"ל כרבי נחמיה דאין הכלים ניטלים אלא לצורך תשמיש המיוחד להם, וסכין מיוחד לחתוך לחם ובשר ואוכלין ולא חבלים, אמנם אם המפתח בעיר הוי עירוב כיון שיכול להביאו דרך גגות חצרות וקרפיות.

נתגלגל העירוב חוץ לתחום יותר מד' אמות מבעוד יום אינו עירוב, דכיון שהעירוב רחוק יותר מאלפים אמה מביתו, בין אם קנה שביטה בביתו ובין אם קנה במקום עירובו אינו יכול ללכת לשם לקחת את העירוב. וכתבו התוס' (ד"ה נתגלגל) שאף אם תחומין דרבנן ואף לרבי שלא גזרו על שבות בבין השמשות והיה יכול ללכת למקום העירוב, לא הוי עירוב, דכיון שאם חל העירוב הוא נמצא חוץ לתחום ואין לו אלא ד' אמות, תיקנו חכמים שלא יחול העירוב אלא כשהוא בתוך התחום. משחשכה הרי זה עירוב כיון שהעירוב כבר חל בבין השמשות ושבת הואיל והותרה הותרה. ואם העירוב בתוך ד' אמות לתחום אף מבעוד יום הוי עירוב, כיון שהנותן עירובו יש לו ד' אמות כיון שנתכוין לקנות שם שביטה, וכיון שהד' אמות מובלעים בתחומו הוי כנותן העירוב בתחומו, וכמו שהנותן בבית שבסוף התחום שאפילו הוא אלף אמה מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה.

נפל עליו גל מבעוד יום, אם יכול לסלק האבנים בידו ולקחתו הרי זה תלוי במחלוקת רבי ורבנן אם גזרו על שבות בבין השמשות דטלטול אבנים שבות, ואם צריך מרא וחצינא דהוי מלאכה ולא שבות, אף לרבי אינו עירוב. (וקמ"ל שאף שהעירוב נמצא כאן אינו עירוב, ובנתגלגל קמ"ל שאף שלפעמים הרוח תחזיר את העירוב לא הוי עירוב).

נשרף העירוב או שהיה תרומה ונטמא מבעוד יום, אינו עירוב.

ספק בעירוב ובטומאה

נתבאר לעיל כמה אופנים שהעירוב נפסל בהם, הגמ' הלך דנה מה הדין כשיש ספק האם העירוב היה פסול בבין השמשות (שזה זמן חלות העירוב) או לא, וזה תלוי האם תחומין דאורייתא או לא, והאם הולכים אחרי חזקה, וכדלהלן.

ל"ה: אם לא יודעים אם העירוב נפסל (נתגלגל או נפל עליו גל או נשרף או תרומה שנטמאת) מבעוד יום או משחשכה, לר"מ ור"י הרי זה חמר גמל שאם חל העירוב אסור לו ללכת לצד השני של ביתו, ואם לא חל העירוב אסור לו ללכת לצד השני של העירוב, ממילא מותר ללכת רק בין ביתו לעירוב. ורבי יוסי ור"ש אומרים שספק עירוב כשר, וכדלהלן.

שיטת ר"מ שתחומין דאורייתא ועל כן ספק עירוב פסול דספיקא דאורייתא לחומרא, שהרי מצינו לר"מ שטמא שיש ספק אם טבל (או שיש ספק אם היה במקוה מ' סאה, או שיש ב' מקוואות ורק אחת יש בה מ' סאה ויש ספק היכן טבל. והתוס' (ד"ה ספק) דנים מה הדין בספק ספיקא), בטומאה דאורייתא כגון אב הטומאה, ספיקו טמא, ובדרבנן (כגון שאכל או שתה דבר טמא, או שבא ראשו ורובו במים שאובים, או שנפלו על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובים, ויש ספק אם טבל וכנ"ל) ספיקו טהור, ומה שאמר ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים להקל למדוד מדרון בחבל של ד' אמות, התחתון נותנו כנגד ליבו והעליון נותנו כנגד מרגלותיו, ומשתכרים בכל ד' אמות כשיעור חצי קומת אדם, (ואם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליעו), אף שאין מקדרין בערי מקלט שגם תחומה קולט ובעגלה ערופה לדעת מי העיר הקרובה אל החלל, אלא מוודד גם את המדרון, כיון שהם דאורייתא, זה אמר ר"מ בשם רבו, והוא עצמו סובר שאין מקדרין בעירוב כיון שתחומין דאורייתא.

הגמ' שואלת למה ר"מ לא אזיל בתר חזקה לומר שהתרומה נטמאת משחשכה, כמו שאמר ר"מ בנגע באחד בלילה ולמחר מצאו מת שהנגוע טהור משום

חזקה אף שזה ספק דאורייתא, (ולחכמים כל הטומאות כשעת מציאתן. וכתבו התוס' (ד"ה ואמאי) שר"מ מטהר אפילו ברה"י, וחכמים מטמאים אפילו ברה"ר, אמנם דווקא לתרומה וקדשים טמא, כדמבואר בריש נדה שאשה שראתה דם להלל וחכמים מטמאה מעת לעת או מפקידה לפקידה דווקא לתרומה וקדשים, אבל בחולין טהור אף ברה"י. ושמאי מטהר אפילו לקדשים משום דס"ל שאשה נחשבת כבדוקה או משום ביטול פריה ורביה. ור"מ מטמא מעת לעת אפילו ברה"ר, משום שבאשה איכא ריעותא מגופה). ובתוס' (ד"ה אמר) דנים אם יש לאדם חזקת תחום ביתו לומר שלא חל העירוב (כמ"ש רש"י לקמן), או שאין כזו חזקה.

רבי ירמיה מבאר דמתני' איירי שהשרץ היה על העירוב כל בין השמשות דכיון שתחילת בין השמשות זה ערב שבת א"כ ודאי נטמא מבעוד יום, והגמ' שואלת א"כ איך רבי יוסי מכשיר, וכן קשה למה לר"מ ור"י זה ספק. (תוד"ה בהא). ורבה ורב יוסף מבארים דברי רבי ירמיה (תוד"ה אמר) דמתני' איירי בשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו מתי נטמא העירוב, ובהא לא אזלינן בתר חזקה כיון שיש ב' עדים כנגד החזקה, (ואף דבכתובות אמרינן דבתרי ותרי הולכים אחרי חזקה אפילו בדאורייתא, שאני הכא דהשתא ודאי טמאה היא. תוד"ה הכא). ולרבי יוסי כשר דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי תרומה אחזקה קמייטא, אבל בנגע באחד בלילה שאין תרי כנגד החזקה, הולכים לר"מ אחרי החזקה.

ל"ו. ולרבא אין קושיא מנגע באחד בלילה ואפילו בתרי ותרי רבי מאיר מטהר, דשם יש ב' חזקות לטהר, העמד מת על חזקתו שהיה חי, והעמד טהור על חזקתו, ובמתני' יש רק חזקה אחת לתרומה, וע"י חזקה אחת לא מרעינן סהדי.

שיטת רבי יוסי שספק עירוב כשר כיון שתחומין דרבנן, ואין לחוש שיקילו בספק בשאר איסורי שבת דאורייתא, דלא דמו מלאכות לתחומין, ודווקא בעירב בתרומה שהיתה טהורה ונטמאה ואין ידוע אם מבעוד יום או משחשכה, וכן בפירות שספק אם נדמעו מבעוד יום או משחשכה והיינו שנפל לתוכם תרומה וס"ל כסומכוס שאין מערבים לישראל בתרומה, אי נמי נדמעו היינו שנפל לתוכם טבל דאסור אף לכהן, דמעמידין העירוב על חזקתו וכשרה, אבל כשהספק היה כבר כשהניח את העירוב אם נטמאת התרומה ואם נתקנו הפירות, אין עירובו עירוב, כיון שאין חזקה. או שהפירות היו טבל וספק אם נתקנו, מעמידים על החזקה ואין עירובו עירוב. וכל זה לענין עירוב אבל בספק אם טבל (וכנ"ל) האדם טמא, דטומאה יש לה עיקר מן התורה, ואם נתיר בספק דרבנן יבואו להתיר בספק דאורייתא. ואב"א רבי יוסי עצמו סובר שספק לחומרא אפילו בספק דרבנן, ומה שאמר שספק עירוב כשר היינו בשם רבו אבטולמוס. ולרבא בטבילה החמיר רבי יוסי משום חזקת הטמא, ואיירי במקוה שלא נמדד מעולם, דאם יש חזקת כשרות למקוה רבי יוסי מטהר, ובמשנה יש חזקת האדם בתחום ביתו וחזקת תרומה טהורה, ובדרנן אזלינן לקולא. ואין לומר הרי חסר לפניך, דלא מיירי בנמדד ונמצא חסר. (תוד"ה אדרבה). עוד כתבו התוס' (ד"ה במקוה) שבספיקא דרבנן לא אומרים שצריך לטבול את הטהרות אפילו לרבי יוסי, אבל לגבי אדם לרבי יוסי אומרים לו שילך לטבול.

היו לפניו שתי ככרות אחת טהורה ואחת טמאה ואין ידוע איזה, ואמר עירבו לי בככר הטהורה, בין לרבי יוסי בין לר"מ אינו עירוב, דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום, משא"כ במתני' שמעיקרא היתה ראויה ועכשיו נולד בה הספק, ולא אמרינן דאף לר"מ הוי עירוב כיון שיש כאן ככר אחת שהיא ודאי טהורה.

אמר ככר זו היום חול ולמחר קודש ועירב בה שלוחו, הוי עירוב, דבבין השמשות מספיקא לא נחתא ליה קדושה, אבל אמר ככר זה היום קודש ולמחר חול שתתחלל על מעות שיש לי בבית, לא הוי עירוב, דמספיקא לא פקעה ליה קדושה.

עירוב בדבר שיהיה ראוי רק בשבת - כלי טבול יום שמילא בו משקה מעשר שהוא טבל –שלא הפריש ממנו הלוי תרומת מעשר, דאכילתו אפילו ע"י כהנים מוחיבת מיתה, ולא חזי לעירוב, וטבול יום מותר בנגיעה בחולין ובמעשר אע"פ

שלא הורמה ממנו עדיין תרומה, ואמר שיחול עליו שם תרומה על החבית משתחשך ויעריב שמשו שהיא כשרה לתרומה, דבריו קיימים והתרומה טהורה, ואם אמר שמשקה זה יהיה עירוב לא אמר כלום דבין השמשות זה עדיין טבל, לרבא הטעם משום דסוף היום והיינו תחילת בין השמשות קונה עירוב ואז זה עדיין טבל, (וכתבו התוס' ד"ה מאי) שרבא מפרש כן את הברייתא, אבל רבא עצמו סובר שתחילת היום קונה עירוב ולרב פפא אפילו אם תחילת היום של שבת והיינו סוף בין השמשות קונה עירוב, אינו עירוב, דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום.

דין ברירה בעירוב וכו'

הגמ' מביאה מחלוקת אם אפשר להחיל חלות מסוימת שהיא תלויה בדבר שיתחדש אח"כ, דנתברר למפרע שזה מה שחל, או שאין אומרים שנתברר למפרע, וא"כ תלולות חלות דבר עתידי.

המקרים שדנה הגמ' בהם מצד ברירה- א' אם באו נכרים מן המזרח עירובי למזרח וכו'. ב' תרומה על מה שאני עתיד להפריש. ג' ששתי נשים יקנו יחד קנינים והכהן יחליט מה לכל אחת. ד' פטור ממעשרות בקונה עבורו ועבור עם הארץ. ה' חילול על סלע שתעלה מן הכיס. ו' עירוב לשבתות הרבה רציתי אלך לא רציתי לא אלך.

ל"ו: תנאי ודין ברירה בעירוב- מבואר במתני'

שאפשר להתנות על העירוב שיחול רק אם יבואו נכרים או חכם, וכן להניח עירוב בשני הצדדים ולומר שיחול רק אחד מהם, (כגון שאם יבואו נכרים גובי מס לצד אחד יחול לצד השני, או שאם יבואו חכם לדרוש לרבים או שיבואו נכרים שהם מושלי העיר לצד אחד מחוץ אלפים אמה של העיר, יחול העירוב לאותו צד שיבואו, ואם יבואו משני הצדדים ילך למקום שירצה), או שלא יחול כלל (כגון אם לא יבואו נכרים או חכם), ויוכל ללכת אלפים אמה לכל רוח ולא יפסיד לאחד הצדדים. ואם אחד מהחכמים הוא רבו לר"י ילך למקום רבו דקים לן בגויה שבשעת קניית העירוב היה דעתו שיקנה העירוב שלצד רבו, ולרבנן ילך למקום שירצה, דפעמים הוא מעדיף לשמוע רב אחר.

מבואר ממתני' שיש ברירה ולכן יכול להתנות שיחול העירוב לצד מסוים לפי מה שיקרה אח"כ בשבת עצמה, דאם אין ברירה יש לחוש שבשעת חלות העירוב היה דעתו על הצד השני ממה שהתברר אח"כ.

שיטת איז שא"א לעשות תנאי על עירוב היכא דתלוי בברירה, ורק היכא שכבר הגיע החכם לפני בין השמשות, ואינו יודע לאן בא, יכול להתנות שיחול העירוב להיכן שנמצא החכם.

ל"ז: הפרשת תרומה מכח ברירה- הלוקח יין מביין

הכותים לפני שגזרו על יינם (ואף למ"ד כותים גירי אריות הם, מ"מ לא היו עובדים ע"ז כשאר אומות, היה יינם מותר. אי נמי איירי כשטיהר ישראל יינו של כותי. תוד"ה דתנן), וסתם כותים אינם מפרישים תרומה, ואין לו כלים להפריש לתוכם, לר"מ

יכול לומר ששני לוגין מתוך מאה שיפריש אח"כ יהיו תרומה גדולה (דאף שעם הארץ אינם חשודים על תרומה גדולה, הכותים כן חשודים. ואף שבמה שהם אוכלים הם זהירים לעשר כראוי, כשמוכרים לאחרים אינם מעשרים, דס"ל ש"לפני עור לא תתן מכשול" הכונה כפשוטו, ואף שאינם חשודים על הגזל, הכא הוי ממון שאין לו תובעים, ועוד שאינו נראה גזל כל זמן שלא הופרש, ועוד דס"ל "עשר תעשר ואכלת" ולא מוכר. תוד"ה שני), ועשרה (לא דווקא אלא מעט פחות, שהרי נשאר רק צ"ח. תוד"ה עשרה). יהיו מעשר ראשון, ותשעה יהיו מעשר שני, ומיחל (לרש"י הכונה שמחלל את המעשר שני בכל מקום שהוא, כיון שהוא יכול לתקנו מיד. ולתוס' ד"ה מיחל) אינו יכול לחלל כיון שאין קבוע לו מקום, אלא הכונה שמתחיל לשתות, או שמוהל את היין במים, ואחר השבת חייב להפריש מעשר ראשון ושני, כדי שלא יתברר למפרע ששתה טבלים) ושותה מיד, ולאחר זמן יפריש התרומה והמעשר ואמרינן שהוברר הדבר שזה תרומה, ואין חוששים שיבקע הנווד כיון שזה לא שכיח ויכול למוסרו לשומר. ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרים, וטעמם יבואר להלן.

שיטת רבי יהודה-

מבואר מהנ"ל לענין תרומה דס"ל לרבי יהודה שאין ברירה. ואמר רב דליתא למתני' שר"י סומך בעירוב על ברירה, שהרי בדברי איז מבואר שאין ברירה, וכן בברייתא לגבי תרומה בשם רבי יהודה מבואר שאין ברירה וכנ"ל. אמנם התוס' ד"ה לא) מוכיחים שיש מקומות שרב סובר שיש ברירה, וכתבו שבתולה בדעת עצמו אין ברירה, אבל בתולה בדעת אחרים יש ברירה, והיינו כשמתנה, אבל בלא תנאי אין מועיל.

ועולא גורס בברייתא שרבי יהודה ג"כ מתיר להחיל תרומה על מה שהוא עתיד להפריש, ולדבריו יש ברירה וכמבואר במתני', וליתא לדאיו ממתני'. וכתבו התוס' ד"ה דברי ר"מ) שלמסקנה סובר רבה שר"י אית ליה ברירה, ובין לא מהני ההפרשה שמא יבקע הנווד. ומה שמצינו שלר"י האחים שחלקו הם מחצה יורשים מחצה לקוחות, דמסקנא ליה אם יש ברירה, שאני התם שאין מברר דבריו כלל, (וריו"ח סובר שגם כשמברר דבריו אין ברירה).

שיטת רבי יוסי-

רבי יוסי מתיר לב' נשים לקנות קנינים בשותפות, או לתתם לכהן והוא יקריבם לאיזה שירצה, אף דבעינן שם בעלים, וקביעות שם בעלים אינו תלוי בכהן, ובפשטות מבואר מזה שיש ברירה, (דאי לאו הכי איכא למימר שהקריב של אחת לשם חברתה שזה פסול. רש"י. אבל דעת השר מקוצי (תוד"ה לאיזו) דסתמא לשמה, והחסרון הוא שמא הקריב את כל הקן של אחת למעלה ואת של השניה למטה, ונמצא שהקריב עולה למטה וחטאת למעלה). ומאי דר"י לגבי תרומה נתבאר דס"ל שאין ברירה.

לרבה סובר רבי יוסי שאין ברירה, ובקנינים מדובר שהתנו עם המוכר שהקנין יחול לפי החלטת הכהן, וקמ"ל שהקנינים מתפרשות בלקיחת בעלים שביירו בשעת לקיחה, או בעשית כהן, (ואם קבעו שם לאחר הקניה יכול הכהן לשנותם), ואף שכל קן היה בפני עצמו כשקנאום, יכול הכהן

לקחת לכל אחד אחד מקן זה ואחד מהקן השני. רש"י. והתוס' ד"ה כשהתנו) הקשו שזה ברירה גמורה, ולכן ביארו שרק המעות נתערבו, אבל הקנינים מבוררות מה למי, והתנו היינו שביירו, וקמ"ל שאין חוששים שיקחו את הקנינים בעירוב כמו את המעות.

ל"ז: ומה שאמר רבי יוסי שחבר יכול לקנות ירק מעם הארץ עבורו ועבור עם הארץ, וא"צ לעשר מה שנותן לו, כי כשנתן נתברר שזה נקנה עבור העם הארץ, ומבואר שיש ברירה, (ולחכמים צריך לעשר דאין ברירה, ושמוא זו לצורך חבר לקוחה והוא חוזר ומחליפה לעם הארץ, וחבר אינו רשאי למכור לעם הארץ דבר שאינו מתוקן), איפוך, ותנא שלרבי יוסי חייב לעשר ולרבנן א"צ לעשר. וכן מה שמצינו בשם רבי יוסי שאפשר לחלל מעשר על סלע שתעלה מן הכיס, ותני בשם רבי יוסי שא"א לחלל, ורק באומר שהחילול יהיה על סלע חדשה שתעלה מן הכיס ויש לו רק סלע אחד כזה, מועיל החילול. וכתבו התוס' ד"ה רבי יוסי) שאף שרבי יוסי סובר שאין ברירה, מ"מ במגרש מהיום אם מתי סובר רבי יוסי שלכי מיית הוי גיטא, (ואע"פ שזה תנאי צריך להגיע לברירה כיון שאינו בידו ובשעת התנאי הוי ספק והתנאי מתקיים מאיליו), שאני התם שהדבר עתיד להתברר בודאי, ורק היכא שלא ודאי שיתברר הדבר לית ליה לרבי יוסי ברירה.

שיטת רבי שמעון-

אמר הריני מערב לשבתות של כל השנה, ועירובו מונח בסוף אלפים אמה במקום המשתמר, רציתי אלך, לא רציתי לא אלך ולא יפסיד אלפים אמה בצד השני של העיר, בברייתא תנא שלר"ש עירוב עירוב, ולחכמים אין עירוב עירוב אלא כשרצה מבעוד יום, ומבואר דדעת ר"ש שיש ברירה לומר שכך היה דעתו מערב שבת. ומאי דר"י אין אמר ר"ש שא"א להחיל תרומה על מה שהוא עתיד להפריש.

לרב יוסף סובר ר"ש שאין ברירה, והופכים את הברייתא של עירוב, דלר"ש אין עירוב עירוב, ולא סבר רב יוסף לחלק לענין ברירה בין דאורייתא לדרבנן. אמנם רב יוסף סובר שהאומר הריני בועליך ע"מ שירצה אבא אם רצה האב מקודשת, רב יוסף מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, (ורבא שלא מחלק שם חילוק זה סובר שר"ש יש ברירה, וטעם האיסור בתרומה הוא דבעינן ראשית ששיריה ניכרים). תוד"ה קסבר.

ורבא אומר שלר"ש יש ברירה, ושאינו תרומה דבעינן "ראשית" שיהיו שיריה ניכרים. אביי מקשה שא"כ ביש לו ב' רימונים טבל ואומר שאם ירדו גשמים הראשון יהיה תרומה על השני, ואם לא ירדו גשמים השני יהיה תרומה על הראשון, בין ירדו גשמים בין לא ירדו לא הוי תרומה, וזה סותר את מה שאמר ר"ש במשנה שמועיל לומר על הכרי שמעשרותיו יהיו בתוכו - באמצעותו. והגמ' מתרצת דשאני התם דאיכא סביביו שהם ניכרים. ואב"א ר"ש אית ליה ברירה, ושאינו יין דאיכא למיחש שמא יבקע הנווד ונמצא שותה טבלים למפרע.

חדש

גיתן להשיג שוב את הסט המצוי הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪. והמצוי משנה ברורה, 6 חלקים ב6 חוברות. עלות חוברת 10 ₪ סט 50 ₪.

כמו כן גיתן להשיג את סיכומי המצוי ההלכה (עם טור ובי"ש וכו'), על הלכות שבת, מועדים, גדה ומקואות. נקודות מכירה בירושלים בני ברק מודיעין עילית בית שמש אופקים רכסים ועוד. לפריטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגיליון? באפשרותך לזכות לומדים נוספים, גיתן לתרום ב'נדרים פלוס' קופת 'המצוי'

מבחיני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי עמוד היומי משנה ברורה הפץ חיים ואהבת חסד גיתן לעשות את המבחים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
 - במייל 7692282@gmail.com
 - בנדרים פלוס קופת לדעת.
- הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 300 ₪ ברשת 'יפה נוף', 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוף'.

סיכומי 'המצוי'

גיתן להשיג את גיליונות סיכומי המצוי החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי הדף היומי בהלכה).

- בנקודות ההפצה
- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר וספרי הפץ חיים.

או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.